

De interpretatie van idiomen in een vreemde taal.

Idiomen en de rol van context bij Nederlandse leerders van het Spaans.

Dayen Breddels

Reigerstraat 38

3853 XD Ermelo

Studentnummer: 3468208

E-mailadres: d.breddels@students.uu.nl

Begeleider: Dr. S. Baauw

Tweede lezer: Prof. Dr. M. Everaert

Mei, 2016

Universiteit Utrecht

Faculteit Geesteswetenschappen

Master Taalwetenschap

Taal, Mens en Maatschappij

Samenvatting

Idiomen komen veelvuldig voor in taal. Deze zijn voor een vreemdetalere vaak lastig te begrijpen aangezien een letterlijke vertaling doorgaans niet tot de juiste betekenis leidt. In deze scriptie wordt onderzocht hoe idiomen worden geïnterpreteerd door Nederlandse leerders van het Spaans. Specifieker richtten de vragen zich op mogelijke verschillen in interpretaties afhankelijk van het type idioom en de aanwezigheid van context. De verwachting was dat sommige soorten idiomen makkelijker te interpreteren zijn dan andere idiomen, en dat idiomen makkelijker te interpreteren zijn wanneer er context is. Om de vragen te kunnen beantwoorden, werd een online vragenlijst verspreid onder Nederlandse studenten en afgestudeerden Spaans. In de vragenlijst werd door middel van meerkeuzevragen naar de juiste betekenis van idiomen gevraagd.

Er werden drie typen idiomen getest, vergelijkbaar met de classificatie van andere studies naar de interpretatie van idiomen in een vreemde taal. Het eerste type bestond uit idiomen in het Spaans die equivalent zijn aan idiomen in het Nederlands (*irse con las manos vacías* - 'met lege handen vertrekken'). Het tweede type bestond uit idiomen in het Spaans die een vergelijkbaar idioom hebben in het Nederlands (*enseñar las uñas* ('zijn nagels laten zien') - 'zijn tanden laten zien'). Het derde type bestond uit idiomen in het Spaans die een ander of geen vergelijkbaar idioom kennen in het Nederlands (*son uña y carne* ('zij zijn nagel en vlees') - 'twee handen op een buik').

Resultaten van dit onderzoek toonden aan dat equivalente idiomen het makkelijkst te interpreteren waren; er werden weinig fouten op gemaakt. Daarentegen waren vergelijkbare en verschillende idiomen lastiger te interpreteren. Vergelijkbare en verschillende idiomen resulteerden in ongeveer hetzelfde aantal fouten. Wanneer idiomen verkeerd werden geïnterpreteerd, kwam dit meestal door negatieve transfer vanuit het Nederlands. Alle idiomen werden eerst zonder context aangeboden, waarna in een volgende reeks dezelfde idiomen in een context werden aangeboden. De resultaten toonden aan dat het aanbieden van idiomen in een context een duidelijk positief effect heeft op de interpretatie van de idiomen, voornamelijk bij vergelijkbare en verschillende idiomen.

Het huidige onderzoek benadrukt de grote invloed van context bij de interpretatie van idiomen in een vreemde taal. Dit heeft mogelijk consequenties voor het toepassen van context bij idiomen in een onderwijssituatie. Vervolgonderzoek zou zich kunnen richten op de wijze waarop context wordt gevormd en gebruikt om tot optimale leerprestaties van idiomen te kunnen komen.

Inhoud

Inleiding	4
1. Theoretische achtergrond	6
1.1 Figuurlijk taalgebruik	6
1.1.1 Idiomen.....	7
1.1.2 Metaforische en culturele concepten	9
1.2 Idiomen in een tweede taal	10
1.2.1 De interpretatie van idiomen in de T2.....	10
1.2.2 De invloed van de T1 op de T2	12
1.2.3 Contextuele informatie	14
1.3 Spaanse idiomen.....	16
1.3.1 Brondomein: stierenvechten.....	16
1.3.2 Brondomein: het lichaam	18
1.4 Onderzoeksvragen en hypothesen	19
1.4.1 Onderzoeksvragen	19
1.4.2 Hypothesen.....	20
2. Methode	22
2.1 Respondenten	22
2.2 Vragenlijst	22
2.2.1 Design.....	22
2.2.2 Selectie van idiomen.....	23
2.2.3 Keuzeopties	24
2.2.4 Context	25
2.2.5 Instructie.....	26
2.3 Dataverwerking	26
3. Resultaten	28
3.1 Correcte antwoorden	28
3.1.1 Type idioom	28
3.1.2 Context	29
3.1.3 Type idioom en context	30

3.2	Incorrecte antwoorden: overige interpretaties	33
3.2.1	Type idioom	33
3.2.2	Context	34
3.2.3	Type idioom en context	35
4.	Conclusie en discussie	37
4.1	Conclusie	37
4.2	Discussie.....	39
	Literatuur.....	45
	Bijlagen.....	47
	Bijlage I: Lijst met idiomen.....	48
	Bijlage II: Lijst met idiomen in context	49
	Bijlage III: Overzicht van de resultaten.....	50

Inleiding

Deze scriptie betreft een onderzoek naar de perceptie van idiomen in een vreemde taal, specifiek, bij Nederlandse leiders van het Spaans. Een idioom is een woordgroep waarvan de betekenis niet afgeleid kan worden van de betekenis van de constituenten van het woordgroep (Fontenelle, 2008). Een idioom is een figuurlijke uitdrukking, vastgelegd door talige en culturele conventies. Idiomen komen zowel kwantitatief als kwalitatief veelvuldig voor in een taal. Voor een vreemdetalige leerder zijn idiomen vaak lastig te interpreteren omdat de letterlijke vertaling niet voldoende is om tot de betekenis te komen. In verschillende studies worden strategieën beschreven die door vreemdetalige leerders worden gebruikt om tot een interpretatie te komen wanneer zij een onbekend idioom tegenkomen (Celik-Yazici, 2004; Charteris-Black, 2001, Liu, 2008). De strategieën die zij gebruiken lijken afhankelijk te zijn van het soort idioom waar het om gaat. Is er bijvoorbeeld sprake van semantische transparantie, of is er juist sprake van (cultuurbepaalde) metaforische concepten die ten grondslag liggen aan het idioom? In het laatste geval is de leerder veelal afhankelijk van culturele kennis en context om de betekenis te kunnen raden of blijft de betekenis in het ongewisse. Bij semantische transparantie is er echter kans op invloed van de eerste taal bij de interpretatie van het idioom, dat van positieve dan wel negatieve invloed kan zijn.

Dit onderzoek is gebaseerd op eerdere studies naar idioomperceptie en -verwerving in een tweede taal (o.a. Boers & Demecheleer, 2001; Celik-Yazici, 2004; Charteris-Black, 2002; Irujo, 1986), met dien verstande dat in deze scriptie de perceptie van Spaanse idiomen bij Nederlandse leiders centraal staat. De onderzoeksvraag is daarom: *Hoe worden idiomen geïnterpreteerd door Nederlandse leiders van het Spaans?* Door verschillende combinaties van talen en culturen te bestuderen, kunnen resultaten van elk onderzoek een aanvulling zijn op elkaar. Er kunnen algemenere conclusies getrokken worden over idioomperceptie die universeel lijken te gelden, of juist bevindingen naar voren komen die specifiek lijken te gelden voor een bepaalde talencombinatie. Zo blijkt dat de interpretatie van idiomen in een tweede taal wordt beïnvloed door de culturele en linguïstische afstand tussen twee talen (Charteris-Black, 2002). De mate waarin en de manier waarop er invloed is, verschilt per specifieke talencombinatie. Het Nederlands en Spaans zijn twee talen en culturen die relatief dicht bij elkaar liggen (zowel talig als geografisch), maar die tegelijkertijd zodanig verschillend dat de interpretatie van idiomen bemoeilijkt zal worden door een zekere kloof.

In dit scriptieonderzoek worden de interpretaties van drie verschillende typen idiomen vergeleken: idiomen met een equivalent in de moedertaal (T1), idiomen die een vergelijkbaar equivalent hebben in de T1, en idiomen die geen equivalent hebben in de T1. Naast het testen van de perceptie van deze drie typen idiomen, zal dit onderzoek zich richten op de rol van context. In welke mate is context van invloed om tot een betekenis te komen? In een natuurlijke leeromgeving komen idiomen immers ook voor in een context, wat het begrip van de idiomen kan vergemakkelijken vanwege contextuele aanwijzingen (Boers & Demecheleer, 2001; Liontas, 2003; Liu, 2008). In dit onderzoek wordt getest wat de rol van context is bij elk van de drie typen idiomen.

Voordat het onderzoek zelf beschreven wordt, zal in het theoretisch kader eerst literatuur worden besproken over figuurlijk taalgebruik, de perceptie van idiomen in een tweede taal, achtergrondinformatie over Spaanse idiomen, en worden de onderzoeksvragen gepresenteerd. In de methode wordt de werkwijze van het onderzoek uitgelegd, waarna de resultaten volgen. In de daaropvolgende discussie en conclusie worden de onderzoeksvragen beantwoord en worden de resultaten besproken in relatie tot de literatuur. Tevens zal kort worden ingegaan op mogelijke implicaties van de resultaten voor het vreemdetalenonderwijs.

1. Theoretische achtergrond

1.1 Figuurlijk taalgebruik

Het uiten van figuurlijke taal gebeurt veel meer dan men in eerste instantie zou denken. Niet alleen opvallende spreekwoorden en metaforen zijn figuurlijk taalgebruik, maar ook minder opvallende idiomen, collocaties en andere vaste woordcombinaties. Denk bijvoorbeeld aan ‘een *zware* roker’, ‘*bloedheet*’ of ‘*aan* de universiteit’. Dat figuurlijke uitingen zo prominent in taal aanwezig zijn, blijkt uit een onderzoek van Pollio (geciteerd in Liu, 2008). Resultaten wezen uit dat men gemiddeld ongeveer 4 idiomen per minuut gebruikt. Een andere benadering voor idioomfrequentie laat de enorme verscheidenheid aan idiomen zien. Wanneer men namelijk kijkt naar hoe vaak een specifiek individueel idioom voorkomt, leidt dit slechts tot lage frequenties. Zo kwam in de studie van Biber (geciteerd in Liu, 2008) naar voren dat een individueel idioom gemiddeld lager dan 5 tokens per miljoen woorden had in een corpus dat bestond uit 40 miljoen woorden. Deze studies maken duidelijk dat idiomen in grote getale en in grote verscheidenheid gebruikt worden in de dagelijkse taal.

Hoewel figuurlijk taalgebruik een groot aandeel heeft in de dagelijkse taal, was onderzoek hiernaar niet gebruikelijk tot aan de jaren '90. Tot die tijd lag de focus in de taalwetenschap vooral op de generativistische benadering van taal, met veel belangstelling voor het regelsysteem. Binnen deze benaderingen hanteerde men een strikt onderscheid tussen syntax en lexicon. Figuurlijke uitdrukkingen werden hier als onderdeel van de lexicon gezien, waarbij een uitdrukking in zijn geheel in een apart gedeelte van het lexicon opgeslagen moest worden (Wulff, 2010). Vanuit de generatieve linguïstiek zijn er studies naar idiomen voorhanden, maar in beperkte mate (Everaert, Linden, van der Schenk & Schreuder, 1995; Jackendoff, 2002). Onderzoek naar figuurlijk taalgebruik is pas echt gaan floreren nadat Lakoff en Johnson in 1980 hun welbekende werk *Metaphors we live by* uitbrachten. Zij beweren dat metaforen en hun onderliggende concepten niet alleen onderdeel zijn van taal, maar dat mensen ook denken en in hun acties gestuurd worden door deze concepten. Er kwam in de periode erna steeds meer besef over het feit dat figuurlijk taalgebruik een centrale rol speelt in (de verwerving van) de moedertaal (**T1**) en in een tweede taal (**T2**) (Fontenelle, 2008). Vooral binnen de discourse analyse, fraseologie en cognitieve linguïstiek wordt er nu op interdisciplinaire wijze volop onderzoek gedaan naar idiomen, en langzamerhand ook steeds meer naar hun positie in tweedetaalverwerving.

1.1.1 Idiomen

Figuurlijk taalgebruik is een brede overkoepelende term. Dit onderzoek richt zich specifiek op idiomen. Een factor die onderzoek naar figuurlijk taalgebruik bemoeilijkt, is dat begrippen als idioom op zeer verschillende manieren gedefinieerd worden. Liu (2008) geeft in haar overzichtswerk over idiomen alleen al acht verschillende definities weer vanuit acht verschillende benaderingen. Waar voor de één de term idioom gelijkstaat aan elke soort figuurlijke uitdrukking, passen andere wetenschappers veel striktere criteria toe aan de term. Daarbij is de definiëring van een idioom onder andere afhankelijk van de opvatting die men heeft over de compositionaliteit van idiomen (Nunberg, Sag, & Wasow, 1994). Doorgaans wordt een idioom gezien als een uitdrukking waarvan de betekenis niet afgeleid kan worden van de gebruikelijke betekenis van de individuele constituenten waaruit de uitdrukking bestaat (Cooper, 1999; Everaert et al., 1995; Fontanelle, 2008). Dit is tevens de definitie die in dit onderzoek wordt gehanteerd. Er bestaat tot op heden echter discussie over de vraag of de losse constituenten van een idioom nog steeds individuele betekenissen hebben, en of er een relatie bestaat tussen de betekenis van het gehele idioom en de betekenissen van de constituenten waaruit het idioom bestaat (Everaert et al., 1995:6).

Ondanks de vele verschillende opvattingen en definities, zijn er een drietal kenmerken van een idioom waarover enige consensus bestaat in de literatuur (Liu, 2008). Ten eerste zijn idiomen meestal niet-letterlijk of semi-letterlijk in betekenis. Dit houdt in dat de betekenis van een idioom niet (volledig) af te leiden is uit de betekenissen van de losse elementen waar een idioom uit bestaat. Dit kenmerk komt overeen met de zojuist genoemde definitie van een idioom. Het idioom kan enkel begrepen worden door de betekenis van de frase in zijn geheel te kennen. Het kan ook zijn dat een idioom slechts deels begrepen kan worden uit de losse elementen waar het uit bestaat, bijvoorbeeld doordat een element wel letterlijk geïnterpreteerd moet worden maar het aanvullende element zorgt voor een figuurlijke betekenis. Het tweede kenmerk is dat idiomen woordcombinaties zijn die ten minste uit twee woorden bestaan, maar waartoe ook samengestelde woorden kunnen behoren. Uitgesloten van het begrip *idioom* zijn losse woorden, aangezien een los woord op zichzelf geen idiomatische betekenis kan hebben. Een derde kenmerk is dat idiomen een vaste structuur hebben. Sommige idiomen (zoals spreekwoorden) hebben een structuur die helemaal geen variatie toestaat, andere soorten laten in beperkte mate variatie toe. Een overzicht van de kenmerken is weergegeven in tabel 1. In dit onderzoek wordt bij de selectie van idiomen rekening gehouden met deze kenmerken.

Tabel 1.

Overzicht van de kenmerken van een idioom volgens Liu (2008), met voorbeelden

Kenmerk	Vorm	Voorbeeld
Betekenis	niet-letterlijk semi-letterlijk	Een uiltje knappen. De tafel dekken.
Woordcombinaties	tenminste uit twee woorden samengestelde woorden	Daar komt de aap uit de mouw. Een kippeneindje.
Vaste structuur	Geen variatie Beperkte variatie	De appel valt niet ver van de boom. Als warme broodjes (over de toonbank).

Wulff (2010) beschrijft dat idiomen te plaatsen zijn op een continuüm van niet-idiomatische patronen tot pure idiomen. Dit betekent dat er een verschil is in de mate van idiomatischeiteit, een verschil in hoe figuurlijk een idioom kan zijn. Verschillende typen idiomen zijn in te delen in gradaties van letterlijk tot figuurlijk, waarvan in figuur 1 voorbeelden zijn weergegeven. Een vergelijkbare benadering om idiomen in te delen is gebaseerd op de mate van semantische transparantie. Bij transparante idiomen is het relatief gemakkelijk om de betekenis van het idioom af te leiden uit de letterlijke betekenis van de constituenten. Bij semi-transparante idiomen kan de betekenis deels afgeleid worden van de betekenis van de constituenten, of kan het idioom tot de verbeelding spreken. Bij opake idiomen kan de betekenis niet afgeleid worden op basis van de letterlijke betekenis van de constituenten. Dit is bijvoorbeeld het geval bij ‘een uiltje knappen’, weergegeven in figuur 1. Opake idiomen zijn dan ook vaak taal- of cultuurspecifiek.

In dit scriptieonderzoek zullen drie typen idiomen getest worden die voor een deel geclassificeerd zijn op basis van de transparantie van de idiomen. Het eerste type idioom bestaat uit idiomen in de T2 die een equivalent hebben in de T1. Met equivalente idiomen worden idiomen bedoeld die zowel talig als conceptueel in beide talen overeenkomen (e.g. *el corazón roto* en *een gebroken hart*). Dit zijn doorgaans semantisch transparante idiomen. Het tweede type idioom bestaat uit idiomen in de T2 die een vergelijkbaar idioom hebben in de T1, en zijn doorgaans semi-transparant (e.g. *mantener la sangre fría* en *het hoofd koel houden* - rustig blijven). Het derde type idioom bestaat uit idiomen in de T2 die een ander of geen vergelijkbaar idioom kennen in de T1 (e.g. *dormir a pierna suelta* en *slapen als een roos* - heel goed slapen)¹. Bij dit type zijn de idiomen doorgaans opaak en cultuurbepaald. De zojuist beschreven classificatie is vergelijkbaar met andere studies naar de interpretatie van idiomen in een T2 (Hussein, Khanji, & Makhzoomy, 2000; Irujo, 1986; Liontas, 2003).

¹ De drie typen idiomen zullen in het vervolg gemakshalve worden aangeduid als equivalente idiomen, vergelijkbare idiomen en verschillende idiomen.

Figuur 1. Voorbeelden van gradaties van idiomaticiteit.

1.1.2 Metaforische en culturele concepten

Bij een deel van de idiomen liggen metaforische concepten ten grondslag aan het idioom. Veel onderzoek over metaforen en metaforische concepten is gebaseerd op het in paragraaf 1.1 reeds genoemde werk *Metaphors we live by* (Lakoff & Johnson, 1980). Volgens Lakoff en Johnson zit achter metaforen een conceptueel systeem, waar mensen hun hele leven op indelen. Zonder dat men het in de gaten heeft, denken en handelen mensen in metaforen. Op die manier reflecteren de concepten die achter de metaforen zitten de cultuur waarin men leeft. Een voorbeeld is het metaforische concept TIME IS MONEY. In veel Westerse culturen wordt tijd als iets kostbaars gezien en als een middel om doelen te behalen. Hierdoor kan men tijd *verspillen*, *besparen*, *investeren*, *verliezen*, enzovoort, wat men niet letterlijk kan nemen maar figuurlijk moet interpreteren. Metaforische concepten kunnen ook universeeler van aard zijn, gebaseerd op universele ervaringen. Dit zijn voornamelijk oriëntationele metaforen met concepten als omhoog/omlaag en binnen/buiten, bijvoorbeeld HAPPY IS UP. Idiomen in het Nederlands die uit dit metaforisch concept voortkomen zijn onder andere *in de wolken zijn* en *een gat in de lucht springen*. Volgens Lakoff en Johnson (1980) lijken deze oriëntationele metaforen in alle culturen voor te komen, alleen welke kant een concept op gericht is (zoals HAPPY IS UP of HAPPY IS DOWN), kan soms crosscultureel verschillen.

Per cultuur en zelfs per subcultuur kan ook verschillen welke metaforen en metaforische concepten de meeste prioriteit hebben (Kövecses, 2007; Lakoff & Johnson, 1980). Sommige concepten ontbreken of zijn minder prominent aanwezig in een andere taal of cultuur. Zo is voor Engelsen de scheepvaart een belangrijk domein waaruit figuurlijk taalgebruik voortkomt, terwijl bij Fransen het domein eten prominenter een rol speelt, zowel in het dagelijks leven als in de taal (Boers & Demecheleer, 2001). Voor het Spaans is onder andere het stierenvechten invloedrijk op de taal en cultuur (zie paragraaf 1.3). In dit scriptieonderzoek wordt bij de selectie van idiomen een brondomein gebruikt waar zowel in het Nederlands als in het Spaans veel idiomen uit voortkomen, namelijk het lichaam. Naast verschillen in brondomeinen en in metaforische concepten, kunnen per cultuur ook de connotaties van een woord of frase in figuurlijk taalgebruik verschillen (Charteris-Black, 2002). Zo geeft Charteris-Black (2002) in zijn studie het voorbeeld van een negatieve connotatie van ‘koud’ in het Engelse idioom *cold hearted* (‘koud hart’ - geen gevoel of sympathie kennen), terwijl ‘koud’ in het Maleise idioom *hati sejuk* (‘koude lever’ - opluchting voelen) juist een positieve connotatieve betekenis heeft.

1.2 Idiomen in een tweede taal

1.2.1 De interpretatie van idiomen in de T2

Er bestaan diverse theorieën over het verwerven en verwerken van idiomen in de moedertaal. Het *dual idiom representation* model, uitgewerkt door Abel (2003), is een van de recentere en complete theorieën. Bij de interpretatie van idiomen vindt er zowel normale linguïstische verwerking plaats, als het direct terughalen van idiomen uit het geheugen. Deze twee strategieën concurreren met elkaar. Welke gebruikt wordt, hangt af van de decomposabiliteit, familiariteit en frequentie van het idioom (Abel, 2003; Liu, 2008). Zo worden idiomen die niet compositioneel zijn als een lexicale eenheid en als idiomatische representatie gelezen en verwerkt. Daarentegen kan bij compositionele idiomen het idioom gelezen en verwerkt worden als losse betekenissen van de constituenten waaruit het idioom bestaat, waarna het idioom uiteindelijk als een lexicale eenheid tot stand kan komen. Volgens Jackendoff (2002) zijn namelijk ook compositionele idiomen als lexicale eenheden in het geheugen opgeslagen, wanneer deze eenmaal verworven zijn. Daarnaast speelt de frequentie van een idioom een rol bij de verwerking en verwerving ervan. Hoe frequenter een idioom is, hoe eerder dit idioom tijdens het lezen als een lexicale eenheid direct uit het geheugen gehaald kan worden (Abel, 2003).

In tegenstelling tot de interpretatie van idiomen in een T1, komt men in de T2 veel vaker idiomen tegen die onbekend zijn en dus niet als een idiomatische representatie uit het geheugen gehaald kunnen worden. Voor de interpretatie van onbekende idiomen in de T2 wordt daarom een model voorgesteld dat uitgaat van een heuristische aanpak (Cooper, 1999). Dit houdt in dat een leerder een idioom benadert als een probleem dat opgelost moet worden door bijvoorbeeld te gokken naar de betekenis, te experimenteren of door het toepassen van pragmatische kennis (Liu, 2008). Voor de interpretatie van idiomen in een T2 worden daardoor meer verschillende strategieën toegepast om tot een betekenis te kunnen komen dan in de T1. Het proces om tot een betekenis te komen, gaat in de T2 daarom ook vaak langzamer.

Liu (2008) geeft een vijftal strategieën die leerders van een T2 hoofdzakelijk gebruiken om idiomen te kunnen interpreteren. Deze bestaan uit het gebruikmaken van:

- (1) contextuele informatie,
- (2) de letterlijke betekenis,
- (3) pragmatische kennis en kennis van de wereld,
- (4) de T1 en idiomen in de T1,
- (5) culturele kennis in de T1.

De belangrijkste en meest effectieve strategie is het gebruiken van contextuele informatie om zo de betekenis van een idioom te kunnen raden (1) (Cooper, 1999). In paragraaf 1.2.3 zal dieper ingegaan worden op deze strategie. Het gebruiken van de letterlijke betekenis (2) van een idioom overlapt soms met het gebruik van pragmatische kennis of wereldkennis (3): door middel van het toepassen van pragmatische kennis op de letterlijke betekenis, kan de leerder in sommige gevallen deze kennis uitbreiden naar een metaforische betekenis. De letterlijke vertaling van een idioom kan tevens een equivalent opleveren in de eigen taal. Een andere strategie is dan ook dat leerders soms teruggrijpen, of worden gestuurd door de eigen taal (4). Volgens sommige studies is het opzoeken van een equivalent van het idioom in de T1 de eerste strategie die leerders toepassen wanneer ze een onbekend idioom tegenkomen (Liu, 2008). De rol van de T1 zal in de volgende paragraaf worden besproken. Tevens wordt kennis van de eigen cultuur en culturele concepten gebruikt om tot een interpretatie te komen (5). Deze kennis is echter lang niet altijd voldoende om tot een juiste betekenis te komen, zeker wanneer idiomen in de T2 opaak en cultuurspecifiek zijn (zie paragraaf 1.1.2).

Er zijn daarnaast vele factoren die van invloed zijn op de mate waarin idiomen in een T2 succesvol kunnen worden verwerkt en begrepen: transparantie, familiariteit, compositionaliteit, voorspelbaarheid, letterlijkheid en contextuele aanwijzingen (Liontas, 2003:289; Liu, 2008). Daarnaast wordt onder andere ook nog de frequentie van het idioom aangehaald als medebepalende factor - gerelateerd aan de familiariteit van een idioom (Liu, 2008), lexicale kennis en een vocabulaire in de T2 dat omvangrijk genoeg is (Liontas, 2003; Zyzik, 2011), de culturele en linguïstische kloof tussen de twee taalgebieden (Charteris-Black, 2002), en kennis van metaforische concepten in de T2 (Boers & Demecheleer, 2001; Charteris-Black, 2002; Samani & Hashemian, 2012).

Gebrek aan kennis van metaforische concepten in de T2 bemoeilijkt de interpretatie van cultuurspecifieke idiomen. Boers en Demecheleer (2001) onderzochten de interpretatie van idiomen in een T2 die gebaseerd zijn op een metaforisch concept of brondomein dat in de T1 minder toereikend is, of juist vergelijkbaar toereikend en aanwezig is in de T1. Resultaten gaven aan dat idiomen in de T2 waarvan het metaforisch concept of brondomein minder toereikend zijn in de T1, lastiger waren te interpreteren dan idiomen in de T2 die gebaseerd zijn op metaforische concepten of brondomeinen die ook aanwezig zijn in de T1. Bovendien werd in een studie van Samani en Hashemian (2012) aangetoond dat het aanleren van kennis van metaforische concepten in de T2 een positief effect heeft op het begrip van idiomen in de T2. Een groep T2-leerders die idiomen leerde middels instructie van de achterliggende metaforische concepten, presteerde op een post-test namelijk beter dan een groep T2-leerders die dezelfde idiomen leerde middels traditionele lesmethoden.

Al de genoemde factoren zijn interessante en belangrijke componenten in onderzoek naar de interpretatie en verwerking van idiomen in een T2, en het succes van de verwerving ervan. Liontas (2003) geeft aan dat er echter nog maar weinig studies zijn die specifiek een van die componenten behandelen in verband met de T2-verwerving. Dit scriptieonderzoek probeert bij te dragen aan het huidige onderzoek naar de verwerving van idiomen in een T2 door de rol van context nader te bestuderen. In de volgende paragraaf zal eerst nog de invloed van de moedertaal op het T2-verwervingsproces worden besproken.

1.2.2 De invloed van de T1 op de T2

Er is al veelvuldig onderzoek gedaan naar de rol van de moedertaal bij het verwerven van een tweede taal. Dat er invloed van de moedertaal aanwezig is wordt algemeen geaccepteerd, maar de mate waarin dit gebeurt, blijft een punt van discussie (Appel & Vermeer, 1994;

Ortega, 2009). Bij onderzoek naar idiomen in een T2 wordt de invloed van de T1 op de T2 eveneens vaak meegenomen in de discussie. Sommige studies laten zien dat het opzoeken van een equivalent idioom in de T1 de eerste strategie is voor leerders wanneer ze een onbekend idioom tegenkomen (zie Liu, 2008). Andere studies laten zien dat de mate van invloed van de T1 afhankelijk is van de beschikbaarheid van een vergelijkbare tegenhanger van het idioom in de eigen taal, en de mate van vergelijkbaarheid van deze twee (Charteris-Black, 2002; Hussein et.al, 2000). Wanneer culturele of talige kennis uit de T1 invloed heeft op de T2, spreekt men van transfer. Dit kan op een onbewuste manier gebeuren, maar ook een bewuste strategie zijn.

Grofweg kan transfer uit de moedertaal twee uitkomsten hebben bij de interpretatie van een idioom in de T2: negatief of positief (Appel & Vermeer, 1994; Boers & Demecheleer, 2001). De T1 kan de interpretatie bemoeilijken of misleiden wanneer elementen uit de T1 onterecht toegepast worden in de T2. Er is dan sprake van negatieve transfer of interferentie. Een voorbeeld van een idioom waarbij negatieve transfer kan optreden, is het Spaanse idioom *poner los dientes largos* ('de tanden lang maken'). Deze uitdrukking wordt gebruikt om jaloezie aan te duiden. Het is niet ondenkbaar dat een Nederlandse leerder *dientes largos* koppelt aan het Nederlandse idioom *met lange tanden* (*eten*), met de betekenis 'met tegenzin', en die betekenis toekent aan het Spaanse idioom. Deze betekenistoekenning is echter niet juist, en betekent daarom negatieve transfer uit de T1.

Transfer kan echter ook juist positief zijn. Wanneer elementen uit de T1 overeenkomen met de elementen in de T2, kan de moedertaal de interpretatie van idiomen in de T2 helpen en vergemakkelijken. Een voorbeeld van positieve transfer is wanneer een leerder van het Spaans het idioom *el corazón roto* interpreteert als het equivalente Nederlandse idioom *een gebroken hart*, vanwege de overeenkomst van vorm en betekenis in beide talen. Naast positieve en negatieve transfer is er dus ook nog het onderscheid te maken tussen linguïstische transfer en conceptuele transfer. Linguïstische transfer heeft betrekking tot de vorm van taal, wat onder andere de syntax en morfologie omvat. Conceptuele transfer omvat invloeden vanuit de T1 met betrekking tot betekenissen van elementen, zoals van woorden en morfemen.

In deze scriptie worden drie typen idiomen getest (zie paragraaf 1.1.2). Een aantal studies laat zien dat idiomen die in de T2 equivalent zijn aan idiomen in de T1, het makkelijkst te begrijpen zijn voor leerders vanwege de kans op positieve transfer (Charteris-Black, 2002; Hussein et al., 2000; Irujo, 1986). Bij idiomen die een vergelijkbaar idioom

hebben in de T1, kan er sprake zijn van positieve en van negatieve transfer (Boers & Demecheleer, 2001; Hussein et al., 2000). Het idioom in de T1 kan helpen om de betekenis in de T2 te raden, maar kan tegelijk ook misleiden omdat de idiomen wel afwijken van elkaar. Charteris-Black (2002) toonde aan dat T2-leerders de meeste moeite hebben met vergelijkbare idiomen die dezelfde linguïstische vorm hebben, maar een verschillende conceptuele basis². Context kan in zulke gevallen aanwijzingen geven om alsnog tot de juiste interpretatie te komen (zie paragraaf 1.2.3.). Bij idiomen die verschillen in de T2 en T1, is er slechts beperkte invloed van de T1 omdat deze idiomen doorgaans opaak en cultuurbepaald zijn (Charteris-Black, 2000; Irujo, 1986).

1.2.3 Contextuele informatie

In paragraaf 1.2.1 is reeds aangehaald dat het gebruiken van contextuele informatie een strategie is om tot een interpretatie van een idioom te komen. Dit geldt zowel voor idiomen in de moedertaal als in een vreemde taal. Kinderen van 7 en 8 jaar maken in de T1 al gebruik van context en zijn gevoelig voor betekenis in context wanneer zij idiomen tegenkomen (Cain, Towse & Knight, 2009). Cooper (1999) onderzocht de strategieën van T2-leerders om idiomen te kunnen interpreteren. Dat werd gedaan aan de hand van een taak waarbij leerders van het Engels hardop moesten nadenken tijdens het interpreteren van voorgelegde Engelse idiomen in context. Het bleek dat van de verschillende strategieën die zijn participanten toepasten, het gebruik van contextuele informatie niet alleen het hoogste percentage haalde, maar ook de meeste nauwkeurigheid bood. De strategie was hiermee de meest effectieve, waarbij participanten de meeste kans hadden op een juist antwoord (dit lag op 57% tegenover 43% bij andere strategieën). Deze resultaten worden ondersteund door het onderzoek van Celik-Yazici (2004), waarbij dezelfde manier van testen werd gebruikt maar dan bij Turkse docenten Engels. Ook in zijn onderzoek gebruikten participanten een heuristische benadering bij idiomen in de T2, en bood contextuele informatie de meeste houvast als strategie.

Liontas (2003) bestudeerde met zijn onderzoek op een specifiekere manier de rol van context bij de interpretatie van idiomen in een T2. Dit deed hij door idiomen in een conditie zonder context en in een conditie met context aan te bieden. Daarnaast werden idiomen opgedeeld in drie typen, vergelijkbaar met de classificatie in deze scriptie (zie paragraaf 1.1.1

---

² Bijvoorbeeld *tener mano izquierda* ('een linkerhand hebben') - handig zijn. Qua vorm is dit vergelijkbaar met de Nederlandse uitdrukking *twee linkerhanden hebben*, maar de betekenis hiervan is echter het tegenovergestelde (onhandig zijn).

en methode). Amerikaanse studenten die Spaans leerden, werden gevraagd om bij elk idioom zo snel en zo nauwkeurig mogelijk een plausibele betekenis op te schrijven. Zij waren daarbij vrij om te speculeren of equivalente uitdrukkingen te noteren. De taak werd eerst zonder, en daarna met context uitgevoerd. Resultaten gaven aan dat bij idiomen zonder context, idiomen met een equivalent in de T1 het snelst en het best werden geïnterpreteerd. Daarna volgden idiomen die vergelijkbaar zijn in de T1 en T2, en bij idiomen die verschilden in beide talen werd slechts laag en langzaam gescoord. Wanneer idiomen in context werden aangeboden, bleek er een groot positief effect op de interpretatie idiomen die verschilden in beide talen. Bij vergelijkbare en equivalente idiomen werd er met context ook beter gescoord, maar waren effecten minder sterk aangezien de scores zonder context immers al hoger waren. Hoewel deze studie uitwijst dat contextuele informatie leidt tot betere interpretaties van idiomen, geeft context echter geen garantie voor een juiste interpretatie.

In deze scriptie wordt eveneens de rol van context onderzocht bij de interpretatie van idiomen in een T2. Het doel daarbij is om, net als bij Liontas (2003), te zoeken naar verschillen in interpretaties tussen idiomen die met en zonder context worden aangeboden, bij verschillende typen idiomen. Anders dan bij Liontas (2003), waar context bestond uit een narratieve tekst of dialoog uit vijf tot tien zinnen, wordt in dit onderzoek de context beperkt tot slechts een of twee zinnen. Dit is vergelijkbaar met de manier waarop idiomen in het onderzoek van Cooper (1999) en Celik-Yazici (2004) werden aangeboden. Daarnaast zijn de talencombinaties verschillend (Amerikaans Engels/ Spaans en Nederlands/ Spaans). Tevens werd bij Liontas (2003) in open vragen naar de betekenis van idiomen gevraagd, waar in dit onderzoek in een meerkeuzetaak naar de betekenis wordt gevraagd. Door het aanbieden van meerkeuzevragen waarbij de incorrecte antwoordopties systematisch werden gecreëerd, werd het ook mogelijk om op een gestructureerde manier observaties te doen over de interpretatie van de idiomen.

In het vreemdetalenonderwijs wordt er over het algemeen weinig aandacht gegeven aan figuurlijk taalgebruik in de te leren taal (Liontas, 2003; Liu, 2008). Niettemin heeft het gegeven dat contextuele informatie een belangrijke strategie is voor de interpretatie van idiomen, implicaties voor de pedagogiek van idiomen in het vreemdetalenonderwijs (Liontas, 2003). Idiomen komen in een natuurlijke taalomgeving immers ook voor in een context, wat het begrip van het idioom vergemakkelijkt (Boers & Demecheleer, 2001). Volgens Liu (2008) is het dan ook een zeer effectieve leerstrategie om T2-leerders te laten raden naar de betekenis van een idioom door aanwezige contextuele informatie te gebruiken, ongeacht wat voor type

idioom. Door Liu (2008) wordt gewezen op vier typen contextuele aanwijzingen waar een leerder gebruik van kan maken, wanneer deze aanwijzingen aanwezig zijn. Zo is er context waarbij het idioom een gevolg beschrijft van een oorzaak (1). Context kan ook worden gegeven doordat het idioom een contrast aanduidt (2). Tevens kan er een uitleg of definitie gegeven worden van het idioom (3). Daarnaast kunnen er uitdrukkingen gegeven worden die synoniem zijn aan het idioom (4). Hieronder volgt per type aanwijzing een voorbeeld, overgenomen uit Liu (2008:145). Om context te creëren voor de idiomen in dit onderzoek, is gebruik gemaakt van oorzaak-gevolg relaties en van contrast (zie methode).

- (1) Mary already had one ongoing project before she volunteered to take on this huge assignment. She has definitely *bitten off more than she can chew*.
- (2) While Mary is a very quiet person, her husband, Mike, is a *big mouth*.
- (3) John is a well-known *backseat driver*. He constantly tells people around him what to do but seldom does any work himself.
- (4) Like his predecessor, who enjoyed using his power to order people around, this new CEO also likes to *throw his weight around*.

1.3 Spaanse idiomen

Alvorens dieper in te gaan op idiomen in het Spaans, is het relevant om te verduidelijken dat hier het Spaans (Castiliaans) van Spanje centraal staat. Dit onderscheid met het Spaans in andere delen van de wereld is nodig, omdat idiomen en metaforische concepten deels cultuurgebonden zijn (zie paragraaf 1.1.2). Idiomen en de achterliggende metaforische concepten in Spanje kunnen daarom verschillen van het Spaans in bijvoorbeeld een Latijns-Amerikaans land. Zelfs binnen culturen kunnen er verschillen optreden (Kövecses, 2008; Zyzik, 2010).

1.3.1 Brondomein: stierenvechten

In paragraaf 1.1.2 is reeds besproken dat culturen kunnen verschillen in brondomeinen waarop conceptuele metaforen en idiomen zijn gebaseerd. Voor zover bekend is er nog geen overzichtswerk specifiek over de aard van Spaanse idiomen. Wel zijn er meerdere studies die metaforische concepten in het Spaans met een andere taal hebben vergeleken (Barcelona & Soriano, 2004; Charteris-Black & Ennis, 2001; Huelva, Machado, Silva & Lopes, 2011). Zo hebben Huelva et al. (2011) een vergelijking gemaakt tussen Spaanse en Portugese idiomen.

Het bleek dat waar het Spaans voor bepaalde situaties idiomen heeft gebaseerd op het stierenvechten, het Portugees zich voor diezelfde situaties op voetbal baseert. Een voorbeeld daarvan is het Spaanse *coger al toro por los cuernos* ('de stier bij de hoorns pakken', met een equivalente betekenis van het Nederlandse 'de koe bij de hoorns vatten'), waar het Portugees het idioom heeft *driblar os problemas* (vrij vertaald: 'met de problemen dribbelen'). Een andere studie bracht subtiele verschillen aan het licht tussen concepten in het Engels en in het Spaans, zoals bij het concept ANGER IS HEAT (Barcelona & Soriano, 2004). Boosheid wordt metaforisch uitgedrukt in hitte. Beide talen kennen dit metaforische concept en dit komt grotendeels overeen. Echter, een verschil is bijvoorbeeld dat in het Spaans *het bloed 'bakt'* ('se me fríe la sangre'), terwijl in het Engels *het bloed 'kookt'* ('my blood boils') wanneer er sprake is van een woedend persoon. Volgens Barcelona & Soriano (2004) zou dit wellicht een verschil in culturele voorkeuren bij het koken kunnen weerspiegelen.

Eerder werd al aangegeven dat het Spaans idiomen kent die gebaseerd zijn op het stierenvechten. Hoewel in dit onderzoek geen dergelijke idiomen worden behandeld, wordt het brondomein van het stierenvechten hier wel kort besproken om te illustreren hoe taal en cultuur verweven kunnen zijn in figuurlijk taalgebruik. De stier en het stierenvechten is een uiterst prominent domein in de Spaanse taal en cultuur (Fuente González, 2009; Huelva et al., 2011). Van de 5.180 termen gerelateerd aan de stier die in het *Diccionario Espasa de términos taurinos* vermeld staan (Nieto Manjón, 2004), komt een overgroot deel ook voor in de dagelijkse taal (Fuente González, 2009). In zijn onderzoek geeft Fuente González (2009) een uitgebreide weergave van hoe dergelijke termen in de dagelijkse taal verweven zijn, letterlijk dan wel figuurlijk. Tevens laat hij zien hoe de termen de symbolische en iconische waarden van het stierenvechten als nationale traditie van de Spaanse cultuur representeren.

Huelva et al. (2011) hebben eveneens onderzoek gedaan naar het domein van het stierenvechten, waarbij zij de metaforische concepten van een aantal idiomen grondig hebben uitgewerkt. Aan de hand van een drietal van deze idiomen wordt geïllustreerd hoe het stierenvechten en de stier verweven zijn in de taal en cultuur van Spanje. De drie idiomen zijn *coger al toro por los cuernos* ('de stier bij de hoorns pakken' - problemen aanpakken), *echarle a alguien un capote* ('iemand een cape³ toegooien' - iemand helpen) en *encontrarse entre los cuernos del toro* ('zich tussen de hoorns van de stier bevinden' - problemen hebben). De idiomen zijn met hun bijbehorende concepten weergegeven in tabel 2. De terugkerende

---

³ Bij het stierenvechten wordt een cape gebruikt om de stier af te leiden.

concepten die bij de drie idiomen horen, zoals ‘(de hoorns van) de stier is een probleem’, reflecteert een gestructureerd metaforisch systeem waaruit de perceptie van het stierenvechten in Spanje in de taal naar voren komt.

Tabel 2.

Drie Spaanse idiomen met het stierenvechten als brondomein, en hun onderliggende metaforische concepten (overgenomen uit Huelva et al. (2011:71), vertaald).

Coger al toro por los cuernos	Echarle a alguien un capote	Encontrarse entre los cuernos del toro
Het leven is een stierengevecht.	Het leven is een stierengevecht.	Het leven is een stierengevecht.
De stieren zijn problemen.	De stier is het probleem.	De hoorns van de stier zijn problemen.
De hoorns zijn de essentie van de problemen.	De hoorns zijn de essentie van de problemen.	De hoorns zijn de essentie van de problemen.
Het leven is beweging.	Het leven is beweging.	Het leven is beweging.
De gebeurtenissen in het leven zijn objecten die bewegen in de richting van personen.	De gebeurtenissen in het leven zijn objecten die bewegen in de richting van personen.	Het leven is een reis.
	De oplossingen zijn de cape.	
	De persoon (personen) is (zijn) de cape.	

1.3.2 Brondomein: het lichaam

In dit scriptieonderzoek zijn de Spaanse idiomen geselecteerd op basis van idiomen met als brondomein het lichaam. In tegenstelling tot het stierenvechten, cultuurspecifiek voor het Spaans, is het lichaam juist een uitputtende universele bron voor de taal en figuurlijk taalgebruik. Volgens Lakoff en Johnson (1980) zijn metaforen met betrekking tot het lichaam ontologische metaforen, waarbij ‘fysieke lichamelijke ervaringen als entiteiten en substanties worden beschouwd om gebeurtenissen, activiteiten, emoties en ideeën te beschrijven’ (p. 25). Dergelijke metaforen worden vaak niet herkend als metaforisch, aangezien deze zo natuurlijk en doordrongen zijn in onze denkwijze (Lakoff & Johnson, 1980). Zowel in het Nederlands als in het Spaans bestaan er veel idiomen die gebaseerd zijn op lichaamsdelen, zoals *el corazon roto* (een gebroken hart) en *meterse las narices en* (zijn neus ergens insteken).

Olza (2011) heeft specifiek onderzoek gedaan naar Spaanse idiomen die gebaseerd zijn op lichaamsdelen. In haar studie worden een aantal idiomen uitgelicht en de pragmatische waarden en functies van verschillende lichaamsdelen in die idiomen besproken. Hoewel het gebruik van bepaalde lichaamsdelen in idiomen een meer universele en/ of ontologische waarde hebben (zoals de mond), lijken een aantal lichaamsdelen ook meer cultuurspecifieke waarden te hebben. Zo werd er in het corpus dat Olza (2011) onderzocht, relatief veel Spaanse idiomen met *neus* gevonden. Deze idiomen hebben in het Spaans vaak een negatieve connotatie waarmee bijvoorbeeld onenigheid wordt aangeduid. Voorbeelden hiervan zijn idiomen als *por las narices* ('door de neuzen' - geen sprake van), *tocarle las narices a una persona* (iemand ergeren) en *tócate las narices* ('raak je neuzen aan' - een uitroep die gedaan wordt om aan te geven dat iets schandelijk wordt gevonden).

In het onderzoek van Gutierrez (2008) werd er een crossculturele analyse uitgevoerd naar metaforen over het hart. Hierbij werden uitdrukkingen en metaforische concepten met betrekking tot het hart in het Frans, Italiaans, Spaans, Engels en Duits vergeleken. Uit het onderzoek bleek dat er in de vijf talen vooral veel overeenkomsten zijn. Een voorbeeld is de metafoer "HET HART IS EEN BREEKBAAR OBJECT", blijkende uit de uitdrukking *een gebroken hart hebben*, die in de andere vier talen een equivalent kent (Spaans: *tener el corazón roto*). Gutierrez (2008) heeft daarnaast ook taalspecifieke uitdrukkingen gevonden. Zo kent het Spaans bijvoorbeeld het idioom *tener el corazón en un puño* ('het hart in een vuist hebben' - bang zijn), waarvoor in geen van de andere talen een vergelijkbaar idioom of metaforisch concept bestaat. Beide genoemde studies tonen aan dat er zowel idiomen bestaan met een universele grondslag als meer cultuurspecifieke idiomen. In dit scriptieonderzoek worden beide soorten idiomen getest.

1.4 Onderzoeksvragen en hypothesen

1.4.1 Onderzoeksvragen

In dit onderzoek staat de volgende vraag centraal: *Hoe worden idiomen geïnterpreteerd door Nederlandse leeders van het Spaans?* Hoewel er de afgelopen jaren steeds meer onderzoek wordt gedaan naar de verwerking van idiomen in een tweede taal, is het noodzakelijk om verschillende taal- en cultuurcombinaties te bestuderen bij verschillende populaties. Niet alleen draagt dit bij aan de algemene wetenschappelijke kennis over idioomperceptie, resultaten van dit onderzoek kunnen ook bijdragen aan pedagogische ontwikkelingen omtrent

het onderwijzen van idiomen specifiek bij Nederlandse leeders van het Spaans. Om de centrale vraag te kunnen beantwoorden, worden er drie typen idiomen getest aan de hand van meerkeuzevragen. De idiomen zijn gelijk, vergelijkbaar of verschillend in de T1 en T2. De vraag hierbij luidt: *Bij welk type idioom worden de meeste fouten gemaakt?* Dit onderzoek richt zich tevens op de rol van context bij de interpretatie van idiomen. De vragen in verband hiermee zijn: *Verschillen de interpretaties van idiomen wanneer deze met of zonder context worden aangeboden? En zijn die verschillen afhankelijk van het type idioom?*

1.4.2 Hypothesen

Door middel van meerkeuzevragen wordt onderzocht bij welk type idioom de meeste fouten worden gemaakt. Door de antwoordkeuzes te analyseren voor elk type idioom, kan worden nagegaan op welke manier de idiomen door de taalleeders werden geïnterpreteerd en of daarbij sprake was van positieve dan wel negatieve transfer uit de T1. Op basis van eerder onderzoek waarin vergelijkbare type idiomen zijn getest (onder andere Charteris-Black, 2002; Hussein et al., 2000; Irujo, 1986), is de verwachting dat idiomen die in beide talen gelijk zijn het makkelijkst zijn om te interpreteren en worden daar de minste fouten mee gemaakt. Daarentegen zijn idiomen die verschillen in beide talen het moeilijkst om te interpreteren en is de verwachting dat daar de meeste fouten mee worden gemaakt. Idiomen die vergelijkbaar zijn in beide talen, zijn doorgaans lastiger te interpreteren dan gelijke idiomen, maar eenvoudiger dan idiomen die verschillen van elkaar. Tevens is op basis van eerder onderzoek (Boers & Demecheleer, 2001; Charteris-Black, 2002, Irujo, 1986) de verwachting dat er bij gelijke idiomen sprake zal zijn van positieve transfer uit de T1. Bij vergelijkbare idiomen zal sprake zijn van zowel positieve als negatieve transfer, en bij idiomen die verschillen van elkaar zal slechts een beperkte invloed van de T1 aanwezig zijn.

De opgestelde deelvragen met betrekking tot de rol van context waren tevens de onderzoeksvragen van Liontas (2003), waarbij Spaanse idiomen werden getest bij Amerikaanse T2-leeders van het Spaans. De methodiek die in dit onderzoek wordt toegepast om de vragen te kunnen beantwoorden, wijkt echter af van het onderzoek van Liontas (zie paragraaf 1.2.3). Vanwege de verschillende populaties die werden onderzocht en vanwege de kleine methodologische verschillen, kunnen eventuele effecten minder sterk of sterker aanwezig zijn dan bij Liontas. Wanneer effecten minder sterk blijken te zijn, zou dit kunnen duiden dat een beperktere mate van context (maximaal twee zinnen, in plaats van vijf tot tien zinnen) minder van invloed is op de interpretatie van idiomen. Hierbij moet wel gelet worden

op de hoeveelheid contextuele aanwijzingen die de zinnen bevatten. Anderzijds kunnen effecten sterker aanwezig zijn, mogelijk vanwege een sturende werking en gokkans bij het gebruiken van meerkeuzevragen (in plaats van open vragen). Niettemin is de verwachting dat resultaten bij idiomen die in context worden aangeboden, beter zijn dan de idiomen die zonder context worden aangeboden. Daarnaast is de verwachting dat context het meest zal bijdragen aan een juiste interpretatie bij idiomen zonder een equivalent in de T1, en dat effecten van context minder sterk aanwezig zullen zijn bij vergelijkbare en equivalente idiomen (Liontas, 2003).

2. Methode

2.1 Respondenten

In dit onderzoek werd een online vragenlijst gebruikt om de benodigde data te verkrijgen. Respondenten van de vragenlijst waren studenten of afgestudeerden Spaans van een hogeschool of universiteit, met een leeftijd tussen de 18 en 28 jaar. Deelnemers werden geworven via social media en via contactpersonen van opleidingscommissies. Onder de respondenten werd na afloop van het onderzoek een VVV-bon verloot. Er waren oorspronkelijk 57 respondenten. Niet alle vragenlijsten bleken volledig te zijn ingevuld en een aantal respondenten voldeed niet aan de selectiecriteria. Hierdoor bleven er uiteindelijk 46 bruikbare vragenlijsten voor dit onderzoek over. De respondenten van deze vragenlijsten gaven allen aan het Nederlands als moedertaal te hebben, en minimaal een B1 niveau van het Spaans. Vanwege de beperkte omvang van het onderzoek werd het niveau van het Spaans niet getoetst, maar was het niveau een schatting van de respondent zelf. Dit is geen ongebruikelijke methode om het taalniveau te meten. Bovendien is gebleken dat het gebruik van zelfinschattingen een betrouwbaar meetinstrument is in dergelijk taalonderzoek (Gardner, 2000). De 46 respondenten bestonden uit 9 mannen en 37 vrouwen, met een gemiddelde leeftijd van 22,57 jaar. Overzichtsgegevens van de respondenten zijn weergegeven in tabel 3.

Tabel 3.

Participantgegevens: het aantal, de gemiddelde leeftijd en het geslacht

	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>
Man	9	21,67	3.50	18	28
Vrouw	37	22,78	2.44	19	28
Totaal	46	22,57	2.67	18	28

2.2 Vragenlijst

2.2.1 Design

In dit onderzoek werd een online vragenlijst gebruikt. Aangezien het onderzoek zich richt op de interpretatie van onbekende idiomen, was de vragenlijst alleen gericht op perceptie en niet op de productie van idiomen. In de vragenlijst werd telkens in meerkeuzevorm naar de betekenis van een idioom gevraagd. De respondent kon hierbij uit vier opties een antwoord selecteren. Voor de vragenlijst werden 24 idiomen geselecteerd. Dezelfde idiomen werden

een keer zonder, en een keer met context aangeboden, waardoor er in totaal 48 testitems waren. Zoals reeds besproken in paragraaf 1.1.1, werden er drie typen idiomen getest, vergelijkbaar met de classificatie van andere studies naar de interpretatie van idiomen in een T2 (Hussein et al., 2000; Irujo, 1986; Liontas, 2003). Het eerste type idioom bestond uit idiomen in de T2 die een equivalent hebben in de T1. Het tweede type idioom bestond uit idiomen in de T2 die een vergelijkbaar idioom hebben in de T1. Het derde type idioom bestond uit idiomen in de T2 die een ander of geen vergelijkbaar idioom kennen in de T1. Voor elk type werden acht idiomen gekozen. In tabel 4 is de verdeling van de testitems per type idioom weergegeven met bij elk type een voorbeeld. Het aanbieden van de 24 idiomen gebeurde in een willekeurige volgorde. Eerst werden de idiomen zonder context aangeboden, daarna werden de idiomen in dezelfde volgorde aangeboden met context.

Tabel 4.

Type idiomen met een voorbeeld, contextuele conditie en het aantal idiomen per conditie.

Type idioom	Voorbeeld	Context	Aantal
Equivalent	irse con las manos vacías - met lege handen vertrekken	nee	8
		ja	8
Vergelijkbaar	enseñar las uñas ('zijn nagels laten zien') - zijn tanden laten zien	nee	8
		ja	8
Verschillend	son uña y carne ('zij zijn nagel en vlees') - twee handen op een buik	nee	8
		ja	8

2.2.2 Selectie van idiomen

De idiomen voor de vragenlijst werden gezocht en geselecteerd uit verschillende bronnen, voornamelijk aan de hand van het online woordenboek Spaans van Van Dale (www.vandale.nl). Er werd enkel gezocht naar Spaanse idiomen waar een lichaamsdeel in de uitdrukking voorkomt, zoals *entrar por el ojo derecho* ('door het rechteroog binnenkomen' - in de smaak vallen). De uitdrukkingen voldoen allen aan de kenmerken van een idioom waar volgens Liu (2008) consensus over bestaat. Zo is de betekenis van de geselecteerde idiomen niet-letterlijk of semi-letterlijk, bestaan de idiomen uit ten minste twee woorden, en is er geen tot beperkte variatie in de structuur van de idiomen mogelijk (zie paragraaf 1.1.1.). Aangezien de idiomen uit een woordenboek werden gehaald, werd gecontroleerd of de idiomen ook daadwerkelijk in de dagelijkse taal voorkomen. Dit werd gedaan door de idiomen te laten controleren door een native spreker en door op te zoeken of de idiomen voorkomen in het Corpus de Referencia del Español Actual (CREA). Dit is een uitgebreid corpus van het Real Academia Española waarin Spaanstalige geschreven en gesproken teksten van allerlei aard

zijn opgenomen van 1975 tot 2004. Alleen het idioom *buscar con los pies* ('zoeken met de voeten' - met de neus kijken) werd hier niet in gevonden. Van alle geselecteerde idiomen werd echter aangegeven dat deze bekend (*familiar*) zijn bij de native spreker, een Spaanse docente in Valencia. De lijst met geselecteerde idiomen is te vinden in bijlage I.

2.2.3 Keuzeopties

De idiomen werden getest aan de hand van meerkeuzevragen, zoals onder andere in de studies van Charteris-Black (2002) en Irujo (1983). De keuzeopties werden ontwikkeld volgens dezelfde methode als in de studie van Irujo (1986). Voor elk idioom werden vier opties gegeven: een correcte beschrijving, een letterlijke interpretatie, een frase gerelateerd aan de correcte beschrijving (misleider), en een minder relevante frase (afleider). Een voorbeeld van elke optie wordt hieronder gegeven aan de hand van het idioom *tener mano izquierda* ('een linkerhand hebben'), in de zojuist genoemde volgorde.

tener mano izquierda

- a. erg handig zijn
- b. linkshandig zijn
- c. onhandig zijn
- d. zelfverzekerd zijn

In sommige gevallen was het niet goed mogelijk een passende uitleg te bedenken volgens de methode en werd er iets van afgeweken. Zo werd er soms een vrije of zelfs figuurlijke interpretatie als keuzeoptie bedacht wanneer een letterlijke interpretatie niet tot een enigszins geloofwaardige keuzeoptie zou leiden. Dit was bijvoorbeeld het geval bij het idioom *con el corazón en la mano* ('met het hart in de hand' - eerlijk en oprecht). Aangezien een letterlijke en realistische interpretatie bij deze uitdrukking niet mogelijk lijkt (men krijgt dan bijvoorbeeld 'een hart vasthouden'), werd op basis van de letterlijke betekenis een figuurlijke interpretatie gevormd: 'iets waardevols vasthouden'. Wanneer het mogelijk was, bestond een misleidende keuzeoptie uit de betekenis van het vergelijkbare Nederlandse idioom. In het zojuist gegeven voorbeeld van *tener mano izquierda* ('een linkerhand hebben') is dit ook het geval: er zou negatieve transfer kunnen plaatsvinden door de betekenis van het in vorm lijkende Nederlandse idioom *twee linkerhanden hebben* te gebruiken tot de interpretatie van het Spaanse idioom 'een linkerhand hebben'.

In tegenstelling tot de studie van Irujo (1983), werden de keuzeopties in de moedertaal aangeboden in plaats van in de vreemde taal. Dit werd gedaan om te voorkomen dat de antwoordkeuze van een respondent mogelijk te veel bepaald werd door (een eventueel gebrek aan) vocabulaire kennis van het Spaans. Het doel is immers om te achterhalen hoe een leerder van het Spaans idiomen in het Spaans interpreteert. Wanneer de verschillende interpretaties waaruit men kan kiezen allen in de vreemde taal zijn, bestaat de kans echter dat de gegeven interpretaties en de nuances in betekenissen niet begrepen worden. De vier keuzeopties werden bij elk idioom in een willekeurige volgorde aangeboden. Daarbij werd bij elk idioom dezelfde volgorde van de keuzeopties aangehouden in de conditie zonder als in de conditie met context. Dat werd gedaan zodat het aanbieden van het idioom zonder of met context ook daadwerkelijk de enige variabele factor was in beide condities.

2.2.4 Context

De manier waarop er context wordt gegeven aan een idioom, kan bepalend zijn voor de mate waarin er contextuele informatie aan de lezer wordt gegeven. Liu (2008) geeft aan dat er verschillende contextuele aanwijzingen zijn, waarvan zij er vier bespreekt. Deze zijn reeds weergegeven in paragraaf 1.2.3. Om de context voor de geselecteerde idiomen op een gecontroleerde manier te creëren, werd gekozen om alleen context te geven in de vorm van een oorzaak-gevolg relatie en in de vorm van een contrastieve relatie. Voor elk type idioom zijn er vier idiomen met een oorzaak-gevolg relatie als context, en vier idiomen met een contrastieve relatie als context. Daarbij werd context gegeven door de uitdrukking in een of twee zinnen te weergeven. Een voorbeeld van beide typen context wordt hieronder gegeven. In bijlage II is een lijst weergegeven van alle idiomen met context.

1. Ayer Daniel y María se conocieron en el colegio. En seguida Daniel **perdió la cabeza**. (*oorzaak-gevolg*)
2. Antes a Fernando no le gustaba hacer deportes, pero hoy en día se dedica en **cuerpo y alma** al tenis. (*contrast*)

Kennis en begrip van woorden is gekoppeld aan idioomprestaties, dit geldt ook voor de T2 (Liontas, 2003). Zo kunnen contextuele aanwijzingen in een T2 gemist worden wanneer aanwijzingen zich bevinden in woorden die de leerder nog niet kent. Er is daarom met het ontwikkelen van context naar gestreefd om een vocabulaire te gebruiken waarvan verwacht

mag worden dat een leerder van het Spaans op een gemiddeld niveau (B1 niveau volgens het Europees Referentiekader, <http://www.erk.nl>) dit kent.

2.2.5 Instructie

De online vragenlijst werd geïntroduceerd met een korte instructie. De respondent werd verzocht om bij twijfel niet te lang over een antwoord na te denken. Na de introductie volgde een beperkt aantal algemene vragen over de achtergrond van de respondent, waaronder de leeftijd en het geslacht. Na de reeks idiomen zonder context, volgde de reeks met dezelfde idiomen in context. Gedurende de vragenlijst was het voor de participant niet mogelijk om terug te keren naar de vorige vraag.

2.3 Dataverwerking

In de vragenlijst werden de typen idiomen en de antwoordkeuzes willekeurig aangeboden. De eerste stap was daarom de verkregen data opnieuw te sorteren en te verwerken in SPSS. Tijdens dit proces kwam er een fout in het design naar voren. Bij idioom nummer 15 (*poner los dientes largos*) bleek dat de antwoordoptie die als misleider moest gelden ('met tegenzin eten'), als afleider te zijn geplaatst. Hierdoor kreeg de optie afleider onterecht een hoge responsefrequentie. De twee antwoordopties voor dit idioom werden omgewisseld zodat er alsnog een juiste frequentie voor elke keuzeoptie was, waarna de analyses werden uitgevoerd.

In SPSS werden analyses op de data uitgevoerd middels een *mixed effects* model. De voornaamste reden om dit vrij recente model toe te passen, was vanwege de afhankelijke data binnen de dataset. Er werden namelijk meerdere items (i.e. idiomen) per respondent getest, maar tegelijk werd elk item ook door meerdere respondenten getest. Daarnaast kon zowel de groep respondenten als de selectie geteste idiomen slechts als een willekeurige sample beschouwd worden. Een mixed effects model weet om te gaan met dergelijke afhankelijke data in een cross-classified structuur, waar bij veel andere statistische modellen onafhankelijke data een vereiste zijn (Baayen, Davidson, & Bates, 2008; Field, 2009).

In dit onderzoek werd er op de items een onderscheid gemaakt tussen het Type idioom (equivalent, vergelijkbaar, verschillend) en de aanwezigheid van Context (zonder context, met context). Deze twee onafhankelijke variabelen, evenals de interactie tussen de twee, werden als fixed effects ingevoerd in het model. De intercept voor Participant en Itemnummer werden als random ingevoerd. Vanwege de complexiteit van het model werden voor de analyse de

antwoorden van de respondenten gereduceerd tot een dichotome afhankelijke variabele, met slechts Correct of Incorrect als antwoordmogelijkheid. Dit gegeven versterkt de keuze voor een (logistisch) mixed effects model, aangezien dit model efficiënt gebruikt kan worden voor binaire data (Baayen et al., 2008). Vanwege de binomiale verdeling zijn de berekende gemiddelden telkens een score tussen de 0 en 1, wat de proporties incorrecte en correcte antwoorden weergeeft. Incorrecte antwoorden werden gecodeerd met 0 en correcte antwoorden met 1. Voor de covariance structuur in het model is een *variance components* structuur toegepast. Met behulp van de -2 log likelihood test bleek het uiteindelijke model een accuraatheid van 85,2% te hebben.

Na de analyses op de correcte antwoorden met het mixed effects model, volgde nog een aparte analyse om specifieker in te kunnen gaan op de overige keuzeopties. Wanneer respondenten de betekenis van een idioom fout hadden, hoe hadden zij het idioom dan geïnterpreteerd? De analyse was kwalitatief en beschrijvend van aard vanwege de veelal lage antwoordfrequenties bij deze dataset en het ontbreken van specifieke verwachtingen voor de overige interpretaties. Om te bepalen of er mogelijk sprake was van transfer bij de interpretatie van idiomen, werd de antwoordkeuze ‘misleider’ als leidraad genomen voor negatieve transfer. Deze antwoordkeuzes waren immers zodanig gevormd dat respondenten de betekenis van een vergelijkbaar Nederlands idioom zouden kunnen toepassen voor de interpretatie van het betreffende idioom. Positieve transfer zou kunnen blijken uit hoge aantallen correcte antwoorden voor equivalente idiomen.

3. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek gepresenteerd. In paragraaf 3.1 worden de resultaten per deelvraag weergegeven, betreffende de invloed van het type idioom, de aanwezigheid van context, en beide factoren samen. Met behulp van een mixed effect model werden hiervoor analyses uitgevoerd op alleen de correcte antwoorden. In paragraaf 3.2 komen de resultaten van de incorrecte antwoorden aan bod waarin de overige antwoordopties zijn opgenomen. In bijlage III is een overzicht van de antwoordfrequenties toegevoegd.

3.1 Correcte antwoorden

3.1.1 Type idioom

Voordat de resultaten voor het Type idioom worden weergegeven, is het belangrijk om aan te geven dat de idiomen in context hier niet zijn meegenomen (hiermee wordt de studie van Leontas gevolgd, 2003). Alleen de idiomen die zonder context werden aangeboden (24 idiomen), zijn opgenomen in de eerste analyse. De interesse ligt immers bij de vraag bij welk type idioom de meeste fouten worden gemaakt. Het insluiten van de data met idiomen in context zal zorgen voor een bijkomende factor die van invloed is op de resultaten. De resultaten van beide factoren samen (Type idioom en Context) over de gehele dataset zullen worden weergegeven in paragraaf 3.1.3.

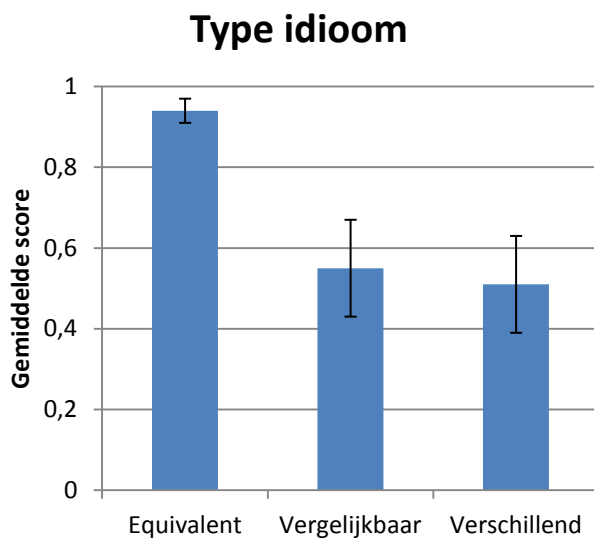
Idiomen in dit onderzoek waren equivalent, vergelijkbaar of verschillend. In tabel 5 zijn de antwoordfrequenties, percentages, gemiddelden en hun standard-errorbar af te lezen voor elk type idioom. Tevens zijn de gemiddelden en hun standaardfout weergegeven in figuur 2. Te zien is dat respondenten het beste presteerden bij equivalente idiomen ($M = 0.94$, $SE = 0.03$). De scores voor vergelijkbare idiomen ($M = 0.55$, $SE = 0.12$) en verschillende idiomen ($M = 0.51$, $SE = 0.12$) waren een stuk lager en lagen dichter bij elkaar. Uit het mixed model (zie methode 2.3) bleek een significant effect voor Type idioom ($F(2, 2.20) = 11.39$, $p < .01$). Paarsgewijze vergelijkingen wezen vervolgens uit dat er significant beter werd gescoord op equivalente idiomen dan op vergelijkbare idiomen ($p = .002$) en op verschillende idiomen ($p = .001$). Tussen de prestaties op vergelijkbare en verschillende idiomen zat geen significant verschil ($p = .77$). De resultaten tonen aan dat het type idioom van invloed was op de interpretatie van idiomen, waarbij het best gepresteerd werd bij equivalente idiomen.

Tabel 5.

Antwoordfrequenties, antwoordpercentages, gemiddelde scores en standaardfouten voor Type idioom (n respondenten = 46). M = gemiddelde score, SE = standaardfout

	<i>n items</i>	<i>n items totaal</i>	<i>correct</i>	<i>%</i>	<i>M</i>	<i>SE</i>
Equivalent	8	368	337	91.58	0.94	0.03
Vergelijkbaar	8	368	199	54.08	0.55	0.12
Verschillend	8	368	184	50.00	0.51	0.12

N.B. Dit zijn alleen de idiomen die zonder context werden aangeboden.

Figuur 2. Gemiddeld aantal correcte antwoorden van de respondenten (n=46) per Type idioom (equivalent, vergelijkbaar, verschillend) aangeboden zonder context, met standard-errorbars (95% betrouwbaarheidsinterval).

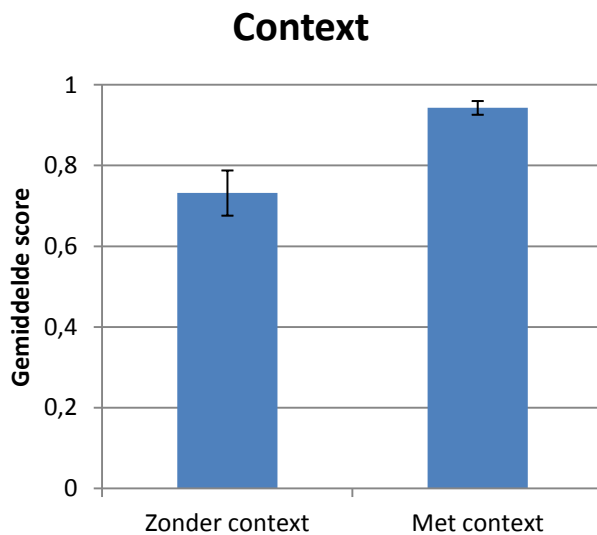
3.1.2 Context

Idiomen werden aangeboden in een conditie zonder context en in een conditie met context. In tabel 6 zijn de antwoordfrequenties, percentages, gemiddelden en hun standaardfout voor beide condities af te lezen. In figuur 3 zijn de gemiddelden en de standard-errorbar grafisch weergegeven. Resultaten laten zien dat respondenten in de conditie met context ($M = 0.94$, $SE = 0.02$) meer idiomen goed hadden dan in de conditie zonder context ($M = 0.73$, $SE = 0.06$). Uit het mixed effect model (zie methode 2.3) bleek uit een hoofdeffect voor Context dat het verschil in prestatie op beide condities significant was ($F(1, 2.20) = 13.679$, $p < .01$). Deze resultaten tonen aan dat er beter gepresteerd werd wanneer idiomen in context werden aangeboden, dan wanneer dezelfde idiomen zonder context werden aangeboden.

Tabel 6.

Antwoordfrequenties, antwoordpercentages, gemiddelde scores en standaardfouten voor Context (n respondenten = 46). M = gemiddelde score, SE = standaardfout

	<i>n items</i>	<i>n items totaal</i>	<i>correct</i>	<i>%</i>	<i>M</i>	<i>SE</i>
Zonder context	24	1104	720	65.22	0.73	0.06
Met context	24	1104	996	90.22	0.94	0.02

Figuur 3. Gemiddeld aantal correcte antwoorden van de respondenten (n=46) bij idiomen aangeboden zonder en met context, met standard-errorbars (95% betrouwbaarheidsinterval).

3.1.3 Type idioom en context

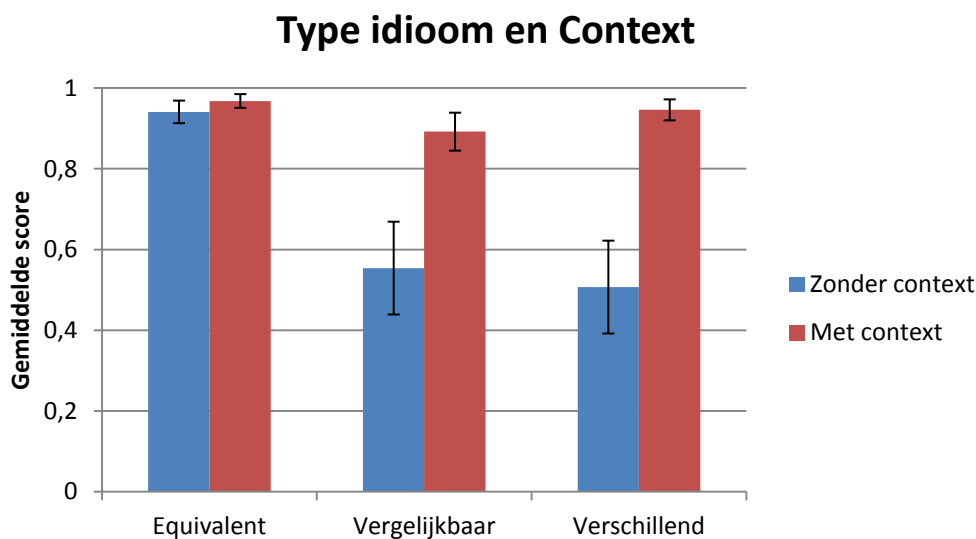
In dit onderzoek werd ook onderzocht of verschillen in interpretaties van idiomen afhankelijk zijn van de combinatie van het type idioom en de aanwezigheid van context. In tabel 7 zijn antwoordfrequenties, percentages, gemiddelde scores en standaardfouten weergegeven voor de verschillende condities. In figuur 4 zijn de gemiddelde scores en de standard-errorbar grafisch weergegeven. Ogenschijnlijk zat er bij equivalente idiomen geen verschil in prestaties wanneer deze zonder context ($M = 0.94$, $SE = 0.03$) of met context ($M = 0.97$, $SE = 0.02$) werden aangeboden. In beide gevallen maakten respondenten weinig fouten, wat duidt op een plafondeffect. Bij vergelijkbare idiomen presteerden respondenten beter wanneer idiomen met context werden aangeboden ($M = 0.89$, $SE = 0.05$) dan wanneer de idiomen zonder context werden aangeboden ($M = 0.55$, $SE = 0.12$). Dit patroon was tevens te zien bij de idiomen die verschillen van elkaar, ook daar presteerden respondenten beter bij idiomen met context ($M = 0.95$, $SE = 0.03$) dan bij idiomen zonder context ($M = 0.51$, $SE = 0.12$).

Bij de analyse van de resultaten bleek uit het mixed effect model (zie methode 2.3) dat er geen significant, maar wel een marginaal interactie-effect tussen Type idioom en Context aanwezig was ($F(2, 2.20) = 2.42, p = .089$). Het gebrek aan een significant interactie-effect zou veroorzaakt kunnen zijn door het lage aantal items dat per conditie getest was, dit was beperkt tot 8 items. Aangezien post hoc tests op een aantal condities wel degelijk significante verschillen liet zien, worden de resultaten hieronder wel getoond. Mogelijke consequenties hiervan voor de interpretatie van de resultaten worden in de discussie besproken.

Tabel 7.

Antwoordfrequenties, antwoordpercentages, gemiddelde scores en standaardfouten voor Type idioom x Context (n respondenten = 46). M = gemiddelde score, SE = standaardfout

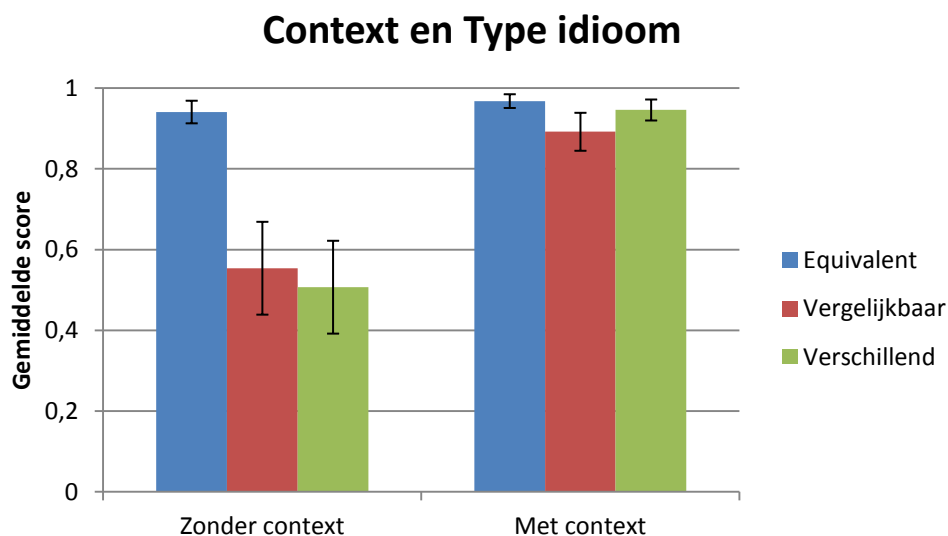
Type idioom	Context	n items	n items totaal	correct	%	M	SE
Equivalent	Zonder context	8	368	337	91.58	0.94	0.03
	Met context	8	368	350	95.11	0.97	0.02
Vergelijkbaar	Zonder context	8	368	199	54.08	0.55	0.12
	Met context	8	368	309	83.97	0.89	0.05
Verschillend	Zonder context	8	368	184	50.00	0.51	0.12
	Met context	8	368	337	91.58	0.95	0.03

Figuur 4. Gemiddeld aantal correcte antwoorden van de respondenten (n=46) bij idiomen opgesplitst op Type idioom (equivalent, vergelijkbaar of verschillend) en op Context (met of zonder), met standard-errorbars (95% betrouwbaarheidsinterval).

Met behulp van paarsgewijze vergelijken werd duidelijk dat er bij equivalente idiomen geen significant verschil zat in prestaties wanneer de idiomen zonder of met context werden aangeboden ($F(1, 2.20) = 0.72, p = .4$). Bij vergelijkbare idiomen werd er significant beter gepresteerd op idiomen met context dan idiomen zonder context ($F(1, 2.20) = 7.61, p < .01$). Hetzelfde gold voor idiomen die van elkaar verschillen, ook daar werd significant beter gepresteerd op idiomen met context dan idiomen zonder context ($F(1, 2.20) = 13.99, p < .01$). Wanneer de resultaten werden opgesplitst op de factor Context, werd er bij idiomen zonder context een significant effect gevonden voor Type idioom ($F(2, 2.20) = 11.39, p < .01$). Dit komt overeen met de resultaten die besproken zijn in 3.1.1. Voor idiomen die met context werden aangeboden, werd er echter geen significant effect gevonden voor Type idioom ($F(2, 2.20) = 1.31, p = .27$). In tabel 7 en in figuur 5 is dan ook af te lezen dat de gemiddelden van de drie type idiomen met context relatief dicht bij elkaar liggen. Dit zou eveneens kunnen bijdragen aan het ontbreken van een significant interactie-effect. De resultaten tonen aan dat, hoewel een significant interactie-effect ontbrak, er verschillen zijn in de interpretatie van idiomen afhankelijk van het type idioom en de aanwezigheid van context.

Figuur 5. Gemiddeld aantal correcte antwoorden van de respondenten ($n=46$) bij idiomen opgesplitst op Context (met of zonder) en op Type idioom (equivalent, vergelijkbaar of verschillend), met standard-errorbars (95% betrouwbaarheidsinterval).

3.2 Incorrecte antwoorden: overige interpretaties

Tot nu toe zijn alleen de correcte antwoorden aan bod gekomen. Bij elk idioom in de vragenlijst waren er echter vier keuzeantwoorden systematisch opgesteld. Deze zijn reeds in 2.2.3 beschreven en staan hieronder nogmaals opgesomd:

- 1 = een correcte beschrijving,
- 2 = een letterlijke interpretatie,
- 3 = een frase gerelateerd aan de correcte beschrijving (misleider),
- 4 = een minder relevante frase (afleider).

Om te onderzoeken hoe Nederlandse leeders van het Spaans de aangeboden idiomen hebben geïnterpreteerd, was het ook van belang om de responses op de incorrecte antwoorden nader te analyseren. In bijlage III is een overzicht van alle antwoordfrequenties en -percentages voor de vier antwoordopties toegevoegd. Vanwege de veelal lage antwoordfrequenties voor de drie incorrecte antwoordkeuzes, betreft het een beschrijvende analyse (zie methode 2.2.4). In tabel 8 is een eerste algemene indruk van de resultaten weergegeven. Uit de tabel is af te lezen dat bij incorrecte antwoorden veruit het vaakst werd gekozen voor een frase gerelateerd aan de correcte beschrijving, ook wel ‘misleider’ genoemd (267 keer). De keuze voor misleiders kunnen wijzen op negatieve transfer vanuit het Nederlands (zie paragraaf 2.3). Na de keuze voor misleiders volgde de keuze voor een minder relevante frase, ook wel ‘afleider’ genoemd (121 keer). Het minst vaak werd er gekozen voor een letterlijke interpretatie van het idioom (104 keer), hoewel dit aantal relatief dicht ligt bij het aantal keren dat er werd geopteerd voor een afleider.

Tabel 8.

Antwoordfrequenties en percentages voor elk antwoordoptie over de hele dataset, met antwoordoptie 1 = correct, antwoordoptie 2 = letterlijke interpretatie, antwoordoptie 3 = misleider, antwoordoptie 4 = afleider (n respondenten = 46)

	n items	n items totaal	1	2	3	4
Frequentie	48	2208	1716	104	267	121
Percentage			77.72	4.71	12.09	5.48

3.2.1 Type idioom

In paragraaf 3.1.1 werd duidelijk dat respondenten het beste presteerden bij equivalente idiomen, zij maakten daar weinig fouten. Wanneer antwoorden voor equivalente idiomen incorrect waren, werd er in meer dan de helft van de gevallen (54,85%) gekozen voor een

misleider (zie Tabel 9)⁴. Respondenten presteerden slechter bij vergelijkbare en verschillende idiomen, zonder significant verschil in prestaties tussen deze twee typen idiomen. In tabel 9 is af te lezen dat er bij de vergelijkbare en verschillende idiomen respectievelijk 169 en 184 keer incorrect werd geantwoord. De percentages voor de drie incorrecte antwoordopties verschilden echter in patroon. Bij vergelijkbare idiomen bestond het overgrote deel uit misleiders (73,37%) en slechts een klein deel uit afleiders (7,69%). Daarentegen bestond er bij de idiomen die van elkaar verschillen een minder extreme verdeling van antwoordpercentages waarbij het grootste deel incorrecte antwoorden juist afleiders waren (40,22%).

Tabel 9.

Percentages incorrecte antwoorden per type idioom, aangeboden zonder context. Antwoordoptie 2 = letterlijke interpretatie, antwoordoptie 3 = misleider, antwoordoptie 4 = afleider (n respondenten = 46)

Factor	Dataset	n items	n items totaal	n incorrect	2	3	4
Type idioom	Equivalent	8	368	31	16.13	54.84	29.03
	Vergelijkbaar	8	368	169	18.93	73.37	7.69
	Verschillend	8	368	184	28.26	31.52	40.22

3.2.2 Context

In paragraaf 3.1.2 werd duidelijk dat respondenten beter presteerden bij idiomen die in context werden aangeboden dan bij idiomen die zonder context werden aangeboden. In tabel 10 is af te lezen dat er bij idiomen zonder context 384 incorrecte antwoorden werden gegeven tegenover 108 incorrecte antwoorden bij idiomen met context. Voor de incorrecte antwoordopties is er een vergelijkbaar patroon in antwoordpercentages te zien bij de idiomen in beide condities. Bij idiomen zonder context bestond ongeveer de helft van de incorrecte antwoorden uit een misleider (51,82%). Bij idiomen met context lag dit slechts iets hoger (62,96%). In ongeveer een kwart van de gevallen werd er in de conditie zonder context (25,00%) en de conditie met context (23,15%) gekozen voor een afleider. Voor de conditie zonder context bestond eveneens ongeveer een kwart (23,18%) van incorrecte antwoorden uit een letterlijke interpretatie van het idioom. Bij idiomen met context was dit iets minder vaak het geval (13,89%).

⁴ Percentages voor de verschillende incorrecte antwoordopties die in de beschrijvende analyse worden weergegeven, betreffen percentages van het totaal aantal *incorrecte* antwoorden voor die conditie. Dit kan soms een vertekend beeld geven wanneer er grote verschillen zijn in de frequenties van incorrecte antwoorden van de condities die met elkaar vergeleken worden. Hier wordt in de beschrijving van de resultaten rekening mee gehouden. Voor een vollediger beeld kan men de frequenties en percentages van alle vier de antwoordopties raadplegen die in bijlage III zijn toegevoegd.

Tabel 10.

Percentages incorrecte antwoorden aangeboden zonder of met context. Antwoordoptie 2 = letterlijke interpretatie, antwoordoptie 3 = misleider, antwoordoptie 4 = afleider (n respondenten = 46)

Factor	Dataset	<i>n</i> items	<i>n</i> items totaal	<i>n</i> incorrect	2	3	4
Context	Zonder context	24	1104	384	23.18	51.82	25.00
	Met context	24	1104	108	13.89	62.96	23.15

3.2.3 Type idioom en context

In paragraaf 3.1.3 werd duidelijk dat de prestaties op idiomen met context marginaal verschilden van idiomen zonder context, wanneer tevens het type idioom in acht genomen werd. Bij equivalente idiomen was er geen verschil tussen prestaties op idiomen zonder context en idiomen met context. Er werden in beide gevallen niet veel fouten gemaakt. In tabel 11 is af te lezen dat er bij deze twee condities een vergelijkbaar patroon van incorrecte antwoorden was. Wanneer antwoorden incorrect waren, bleek bij equivalente idiomen een misleider het vaakst gekozen te zijn (54,84% zonder context; 66,67% met context). Daarentegen werd een letterlijke interpretatie het minst vaak gekozen (16,13% zonder context; 11,11% met context).

Bij vergelijkbare idiomen werden er minder fouten gemaakt in de conditie met context dan in de conditie zonder context. Daarbij zijn er verschillende patronen te zien in percentages voor de incorrecte antwoordopties. In beide condities bestonden incorrecte antwoorden veruit het vaakst uit misleiders. Bij vergelijkbare idiomen zonder context was dit 73,37% en bij vergelijkbare idiomen met context was dit 64,41%. Zonder context werd vervolgens het vaakst voor een letterlijke interpretatie gekozen (18,93%), terwijl met context een groot deel incorrecte antwoorden bestond uit afleiders (30,51%). Aangezien de idiomen eerst zonder context werden aangeboden en vervolgens met context, lijkt er daarom een verschuiving te zijn van letterlijke interpretaties naar afleiders wanneer er context werd toegevoegd.

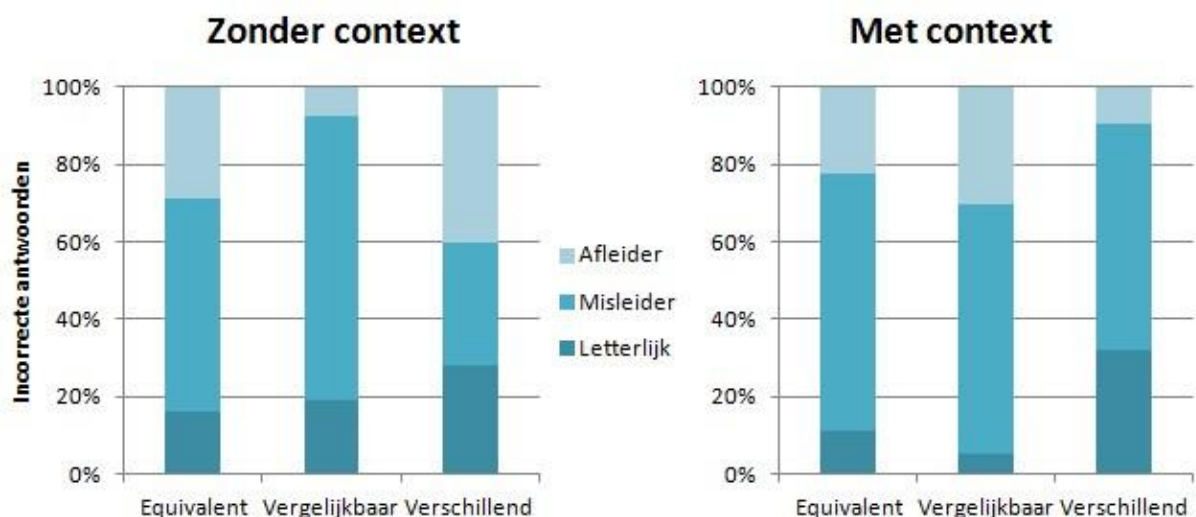
Tabel 11.

Percentages incorrecte antwoorden per type idioom, aangeboden zonder of met context. Antwoordoptie 2 = letterlijke interpretatie, antwoordoptie 3 = misleider, antwoordoptie 4 = afleider (n respondenten = 46)

Type idioom	Context	<i>n</i> items	<i>n</i> items totaal	<i>n</i> incorrect	2	3	4
Equivalent	Zonder context	8	368	31	16.13	54.84	29.03
	Met context	8	368	18	11.11	66.67	22.22
Vergelijkbaar	Zonder context	8	368	169	18.93	73.37	7.69
	Met context	8	368	59	5.08	64.41	30.51
Verschillend	Zonder context	8	368	184	28.26	31.52	40.22
	Met context	8	368	31	32.26	58.06	9.68

Bij idiomen die van elkaar verschillen, werden er veel minder fouten gemaakt bij idiomen met context dan zonder context. Wanneer een antwoord bij idiomen met context incorrect was, bleek dit echter vaker een misleider te zijn (58,06%) dan bij idiomen zonder context (31,52%). Daarbij is er bij idiomen zonder context een meer gebalanceerd patroon in percentages te zien dan bij idiomen met context. Zonder context bestonden incorrecte antwoorden het vaakst uit afleiders (40,22%), vervolgens uit misleiders (31,52) en het minst vaak uit letterlijke interpretaties (28,26%). Bij idiomen met context bestonden incorrecte antwoorden het vaakst uit misleiders (58,06%), vervolgens uit letterlijke interpretaties (32,26%) en werd juist het minst vaak voor een afleider gekozen (9,68%). Wederom lijkt er een verschuiving van interpretaties te zijn wanneer idiomen eerst zonder en vervolgens met context worden aangeboden. Waar respondenten in de conditie zonder context voornamelijk voor afleiders hebben gekozen, is dat in de conditie met context nauwelijks meer het geval. Dit gegeven is tevens op te maken uit figuur 6.

Er was geen duidelijk patroon te vinden in antwoordpercentages voor de zes condities apart. Wel bestonden incorrecte antwoorden bij alle condities voor het grootste deel uit misleiders, met uitzondering van idiomen die van elkaar verschillen en zonder context werden aangeboden. Daar zorgden afleiders voor het grootste deel incorrecte antwoorden. Bij zowel vergelijkbare als verschillende idiomen bleek een verandering in (incorrecte) interpretaties wanneer de idiomen eerst zonder context en vervolgens met context werden aangeboden. Deze verschuiving was voor beide type idiomen echter niet hetzelfde.

Figuur 6. Percentages incorrecte antwoorden voor de drie incorrecte antwoordopties (letterlijke interpretatie, misleider, afleider), opgedeeld per Type idioom (equivalent, vergelijkbaar, verschillend) en op Context (met of zonder). Respondenten $n = 46$.

4. Conclusie en discussie

De volgende vraag stond in dit onderzoek centraal: *Hoe worden idiomen geïnterpreteerd door Nederlandse leeders van het Spaans?* Daarbij onderliggende vragen richtten zich op mogelijke verschillen in prestaties afhankelijk van het type idioom en/of de aanwezigheid van context. Om de vragen te kunnen beantwoorden, werd er een online vragenlijst verspreid onder Nederlandse studenten en afgestudeerden Spaans. In de vragenlijst werd door middel van meerkeuzevragen naar de juiste betekenis van idiomen gevraagd. De idiomen waren geselecteerd op type idioom; idiomen in het Spaans die equivalent zijn aan idiomen in het Nederlands, idiomen in het Spaans die vergelijkbaar (maar niet hetzelfde) zijn met idiomen in het Nederlands, en idiomen in het Spaans die verschillend zijn van de idiomen in het Nederlands. Daarnaast werden alle idiomen eerst zonder context aangeboden, waarna in een volgende reeks dezelfde idiomen in een context werden aangeboden. Het meten van resultaten gebeurde door eerst analyses uit te voeren op de frequenties correcte antwoorden. Vervolgens werden er verdere analyses uitgevoerd op de incorrecte antwoorden om te onderzoeken hoe leeders de idiomen interpreteerden wanneer ze de betekenis van het idioom niet juist hadden.

In de conclusie zullen de onderzoeksvragen aan de hand van de resultaten worden beantwoord. Daarbij wordt ingegaan op het wel of niet uitkomen van verwachtingen. In de discussie worden de resultaten uitvoeriger besproken en zullen deze gekoppeld worden aan eerder onderzoek.

4.1 Conclusie

Met betrekking tot het type idioom werd op basis van eerder onderzoek (onder andere Charteris-Black, 2002; Hussein et al., 2000; Irujo, 1986) verwacht dat idiomen die equivalent zijn in beide talen het makkelijkst zijn om te interpreteren. Daar zou dan ook het minst aantal fouten op worden gemaakt. Idiomen die in beide talen verschillen zouden het moeilijkst zijn om te interpreteren en de verwachting was dat daar de meeste fouten op worden gemaakt. Idiomen die vergelijkbaar zijn in beide talen, zouden lastiger te interpreteren zijn dan equivalente idiomen maar eenvoudiger dan de verschillende idiomen. De resultaten in dit onderzoek komen gedeeltelijk overeen met de verwachtingen. Er werden inderdaad het minste fouten gemaakt op equivalente idiomen, en het aantal incorrecte antwoorden was laag. Idiomen die vergelijkbaar en verschillend waren, bleken een stuk lastiger te zijn voor de respondenten. Tussen beide type idiomen werd echter, tegen de verwachting in, geen verschillen in prestaties gevonden.

Voor de invloed van context werd op basis van eerder onderzoek (Celik-Yazici, 2004; Liontas, 2003) verwacht dat resultaten beter zijn wanneer de idiomen in een context worden aangeboden dan wanneer context ontbreekt. Daarnaast was de verwachting dat context het meest zou bijdragen aan een juiste interpretatie bij idiomen zonder een equivalent in de T1, en dat effecten van context minder sterk aanwezig zouden zijn bij vergelijkbare en equivalente idiomen. De resultaten in dit onderzoek toonden aan dat, zoals werd verwacht, context zorgde voor betere resultaten bij het interpreteren van idiomen. Voor equivalente idiomen maakte context nauwelijks verschil, wat te verklaren valt aan een plafondeffect van correcte antwoorden in de conditie zonder context. Voor de vergelijkbare en verschillende idiomen zorgde de aanwezigheid van context voor een grote verbetering in correcte interpretaties. Tegen de verwachting in was het effect ook groot voor vergelijkbare idiomen. Dit zal het gevolg zijn van het in dit onderzoek onverwacht hoge aantal incorrecte antwoorden bij de idiomen zonder context, dat te vergelijken was met het aantal incorrecte antwoorden van verschillende idiomen zonder context. Dit afwijkende resultaat zal in de discussie verder worden besproken.

Er werd geen duidelijk patroon gevonden in de verschillende interpretaties wanneer respondenten de interpretatie van een idioom fout hadden. Wel bestond het overgrote deel van incorrecte antwoorden uit frases die gerelateerd waren aan de betekenis van het idioom, zogenaamde misleiders. De keuze voor misleiders zou er op kunnen duiden dat respondenten bij de interpretatie van onbekende idiomen in de T2 teruggrijpen op bekende idiomen in de T1, wat dus een voorbeeld kan zijn van negatieve transfer. De verwachting was dat negatieve transfer vooral zou optreden bij vergelijkbare idiomen. Resultaten van dit onderzoek volgen de verwachting; misleiders kwamen veruit het vaakst voor bij dit type idioom. Bij equivalente idiomen werd positieve transfer verwacht. Hoewel hier niet specifiek op getest was, kan bij de resultaten in dit onderzoek uitgegaan worden van positieve transfer bij equivalente idiomen vanwege het lage aantal fouten bij equivalente idiomen zonder context.

Het huidige onderzoek toont aan dat wanneer Nederlandse leiders van het Spaans idiomen in het Spaans tegenkomen, hun interpretatie van die idiomen afhankelijk is van het type idioom en de aanwezigheid van context. Spaanse idiomen worden het vaakst op een juiste manier geïnterpreteerd wanneer het idioom betreft die een equivalent hebben in het Nederlands. Daarnaast helpt de aanwezigheid van context in belangrijke mate om idiomen juist te interpreteren. Wanneer idiomen onjuist worden geïnterpreteerd, lijken leiders in hun

interpretatie regelmatig ‘misleid’ te worden vanwege negatieve transfer vanuit het Nederlands. Dit gebeurt het meest bij idiomen die vergelijkbare idiomen hebben in het Nederlands. De resultaten van dit onderzoek sluiten grotendeels aan op eerder onderzoek waarbij het type idioom en/ of de rol van context werd onderzocht (Celik-Yazici, 2004; Hussein et al., 2000; Irujo, 1986; Liontas, 2003).

4.2 Discussie

Het huidige onderzoek is grotendeels gebaseerd op het onderzoek van Liontas (2003). Niet alle resultaten in het huidige onderzoek sluiten echter aan op resultaten van de studie van Liontas en op resultaten van ander onderzoek. Het meest opvallende en afwijkende resultaat was het ontbreken van gradaties in prestaties tussen equivalente, vergelijkbare en verschillende idiomen. Er werd verwacht dat equivalente idiomen beter te interpreteren waren dan vergelijkbare idiomen, en dat vergelijkbare idiomen beter te interpreteren waren dan verschillende idiomen. Dit was bij het onderzoek van Liontas (2003) en Hussein et al. (2000) dan ook het geval. Bij de respondenten in dit onderzoek scoorden respondenten wel slechter op vergelijkbare en verschillende idiomen dan op equivalente idiomen, maar zat er geen verschil in prestaties tussen de vergelijkbare en verschillende idiomen.

Het afwijkende resultaat zou een gevolg kunnen zijn van een verschil in methodologie. Zowel bij de studie van Liontas (2003) als bij de studie van Hussein et al. (2000) werd er in open vragen naar de betekenis en/ of vertaling van het onbekende idioom gevraagd. In het huidige onderzoek werd er aan de hand van meerkeuzevragen naar de betekenis gevraagd. Bij open vragen bestaat de mogelijkheid dat participanten tot geen enkele interpretatie kunnen komen die hen logisch lijkt. Zo werd bij de studie van Hussein et al. (2002) slecht gescoord op verschillende idiomen, vanwege het regelmatig ontbreken van een antwoord. Bij meerkeuze is er echter de mogelijkheid om te gokken. Participanten kunnen daarnaast geleid (maar tegelijkertijd ook misleid) worden in hun interpretatie omdat er al meerdere interpretaties gegeven worden. Hierdoor zal er in dit onderzoek voornamelijk bij de verschillende idiomen wellicht relatief beter gepresteerd zijn dan in de studies van Liontas (2003) en Hussein et al. (2002), waardoor er geen verschil meer was tussen de vergelijkbare en verschillende idiomen.

Een andere mogelijke verklaring voor het afwijkende resultaat, is de keuze van het lichaam als brondomein voor de idiomen in deze studie. Zoals in de methode werd aangegeven, is het lichaam een universele uitputtende bron voor figuurlijk taalgebruik waaruit

ontologische metaforen voortvloeien. Het is niet ondenkbaar dat het voor Nederlandse leerders van het Spaans makkelijker werd om idiomen die van elkaar verschillen alsnog te kunnen interpreteren vanwege deze universaliteit. Mogelijk zou dit lastiger zijn geweest wanneer bijvoorbeeld het stierenvechten als brondomein was toegevoegd. De linguïstische en culturele afstand tussen de onderzochte talencombinaties zullen echter wel een medebepalende rol hebben. Over de linguïstische en culturele afstand, alsmede eventuele universele en specifieke bevindingen in deze studie, zal verderop in de discussie dieper worden ingegaan.

De idiomen die in dit onderzoek werden getest, werden eerst zonder context aangeboden en vervolgens met context. Het betrof dezelfde idiomen zodat heel specifiek het effect van context gemeten kon worden. Het werd duidelijk dat context zorgde voor een grote verbetering in prestaties, zoals werd verwacht. Respondenten hadden in totaal gemiddeld 90,22% van de idiomen correct wanneer er context aanwezig was tegenover 65,22% bij dezelfde idiomen zonder context. Context droeg zelfs zodanig bij aan de interpretatie, dat er in de conditie met context geen verschillen in prestaties meer werd gevonden tussen de drie typen idiomen, bij alle typen idiomen werd hoog gescoord. Dit was in tegenstelling tot de studie van Liontas (2003) waar ook in de conditie met context gradaties te vinden waren in de prestaties tussen de typen idiomen. Daarbij hadden de participanten in zijn onderzoek zelfs bij de idiomen met context in totaal gemiddeld niet meer dan 71,19% juist. Liontas (2003) wijst daarom op het gegeven dat, hoewel context aanzienlijk kan bijdragen aan de interpretatie, dit niet altijd voldoende zal zijn om tot de juiste betekenis te komen.

Het gegeven dat context kan zorgen voor betere interpretaties van idiomen is niet nieuw. Dit onderzoek bevestigt dan ook eerder onderzoek (Celik-Yazici, 2004; Liontas, 2003; Liu, 2008). Volgens Celik-Yazici (2004) is het gebruiken van context zelfs de eerste strategie die toegepast wordt om tot een betekenis te kunnen komen. Een punt waar echter nog wel dieper op ingegaan kan worden, is op welke manier context precies kan bijdragen in een pedagogische situatie. Volgens Liu (2008) is het raden van de betekenis van idiomen in een context een effectieve leerstrategie. Maakt het echter uit hoe die context wordt aangeboden? Zo kan context onder andere variëren in lengte, mate van natuurlijke representatie, contextuele aanwijzingen (bijvoorbeeld een contrast relatie) en vocabulaire (Liu, 2008).

Bij de studie van Liontas (2003) werden idiomen in een context aangeboden zoals deze in een normale, dagelijkse situatie worden gebruikt (meestal in dialoogvorm). Daarbij

bestond context uit paragrafen van vijf tot tien zinnen. In de huidige studie werd context systematisch gecreëerd aan de hand van een oorzaak-gevolg relatie en een contrastieve relatie, bestaande uit maximaal twee zinnen (zie methode 2.2.4 en Liu, 2008:145). Het zou mogelijk kunnen zijn dat de gestructureerde contextuele aanwijzingen die in de huidige studie werden toegepast, gemakkelijker tot een interpretatie hebben geleid dan wanneer bijvoorbeeld een willekeurig dialoog als context wordt gebruikt. Om de kennis van het nut van context bij de interpretatie van idiomen specifiek en optimaal toe te kunnen passen in het vreemdetalenonderwijs, zou het interessant zijn om onderzoek uit te voeren naar de meest effectieve vorm en manier om context aan te bieden.

In tegenstelling tot de meeste aangehaalde studies is er met dit onderzoek ook dieper ingegaan op de onjuiste interpretaties. Wanneer de leerders van het Spaans de betekenis van een idioom fout hadden, hoe hadden zij het idioom dan geïnterpreteerd? Vanwege het aanbieden van meerkeuzevragen waarbij de incorrecte antwoordopties systematisch waren gecreëerd, werd het mogelijk om hier observaties over te doen. Zoals eerder werd opgemerkt, moet men er wel op bedacht zijn dat de respondent in hun interpretatie van het idioom gestuurd kon worden door de vier mogelijke antwoordopties. Dit is inherent aan het toetsen door middel van meerkeuze. Een interessante bevinding in het huidige onderzoek was het verschijnsel dat het patroon van incorrecte interpretaties bij sommige typen idiomen veranderde wanneer dezelfde idiomen met context werden aangeboden. Het duidelijkst gebeurde dit bij verschillende idiomen, maar ook bij vergelijkbare idiomen verschoof het patroon van incorrecte interpretaties.

Bij verschillende idiomen zonder context bestond het grootste deel incorrecte antwoorden uit afleiders. Wanneer de idiomen in context werden aangeboden, was dit deel nog maar laag terwijl tegelijkertijd het percentage misleiders toenam. Aangezien afleiders antwoordkeuzes waren die niet relevant waren aan de betekenis van het idioom, geeft dit aan dat respondenten in eerste instantie bij de verschillende idiomen zonder context niet tot een interpretatie wisten te komen. Zodra context werd toegevoegd, steeg zowel het aantal juiste interpretaties als het percentage misleiders, wat aanduidt dat de respondent vanwege de context nu in de interpretatie in ieder geval een bepaalde denkrichting op werd gestuurd. Een voorbeeld van een idioom waarbij deze verschuiving duidelijk gebeurde, was het idioom *hablar por los codos* ('met de ellebogen praten' - heel veel praten). Zonder context leidde dit 14 keer tot een juiste interpretatie, 12 keer tot een letterlijke interpretatie ('met veel

armbewegingen praten'), 0 keer tot een misleider ('heel luid praten') en 20 keer tot een afleider ('roddelen'). Met de toevoeging van context (zie bijlage II) verschoven de aantallen naar respectievelijk 32, 6, 7 en 1.

Bij vergelijkbare idiomen zonder context bestonden, zoals verwacht, incorrecte antwoorden voor het grootste deel uit misleiders en maar weinig afleiders. Dit geeft aan dat respondenten in eerste instantie bij idiomen zonder context in hun interpretatie mogelijk veelal geleid werden door de moedertaal, waarbij negatieve transfer kon optreden. Zodra dezelfde idiomen met context werden aangeboden, nam het deel misleiders iets af terwijl het deel afleiders relatief veel toe nam. Dit is opvallend, aangezien men zou verwachten dat met behulp van context de interpretatie eerder gestuurd zou worden tot een juiste dan wel misleidende interpretatie, maar niet tot een interpretatie die bedoeld was als een frase irrelevant aan de betekenis van het betreffende idioom. Niettemin tonen de resultaten van incorrecte antwoorden aan dat verschillende idiomen vaak lastiger te interpreteren zijn dan vergelijkbare idiomen omdat bij verschillende idiomen de moedertaal niet tot nauwelijks hulp kan bieden bij een interpretatie.

Dat de moedertaal bij sommige typen idiomen weinig hulp kan bieden bij de interpretatie van idiomen in de vreemde taal, wordt onder andere beïnvloed door de linguïstische en culturele afstand tussen de vreemde taal en de moedertaal (Charteris-Black, 2002). Een reden om dit huidige onderzoek in navolging van vergelijkbaar onderzoek uit te voeren, maar met een andere talencombinatie, was dan ook om algemenere conclusies te kunnen trekken over idioomperceptie die universeel lijken te gelden. Tegelijkertijd zouden er bevindingen naar voren kunnen komen die specifiek lijken te gelden voor een bepaalde talencombinatie. In dit onderzoek zijn er twee resultaten naar voren gekomen die duidelijk in lijn zijn met eerder onderzoek met andere talencombinaties. Deze resultaten naar idioomperceptie kunnen daarom als universeel worden beschouwd. Het gaat om het gegeven dat vergelijkbare en verschillende idiomen moeilijker zijn te interpreteren dan equivalente idiomen, en het gegeven dat context de interpretatie van idiomen vergemakkelijkt.

Een afwijkend resultaat was het ontbreken van een verschil in prestaties tussen vergelijkbare en verschillende idiomen. Eerder werd al besproken dat dit mogelijk komt door het lichaam als brondomein voor de geteste idiomen. Wellicht dat de culturele afstand tussen het Spaans en het Nederlands zodanig klein is, dat metaforische concepten die ten grondslag liggen aan de idiomen met betrekking tot het lichaam in beide talen grotendeels

overeenkomen. Hierdoor zou het makkelijker kunnen zijn om verschillende idiomen te interpreteren. Zo werd er bij de studie van Hussein et al. (2000) onder andere ook idiomen met lichaamsdelen getest, maar werd naar de betekenis van Engelse idiomen gevraagd bij Arabische studenten. Er werden verschillen in prestaties gevonden tussen vergelijkbare en verschillende idiomen. De culturele en linguïstische afstand tussen het Engels en het Arabisch is echter groter dan bij Nederlandse leeders van het Spaans, waardoor de universele grondslag van het lichaam als brondomein wellicht minder toereikend was voor deze taal- en cultuurcombinatie.

In het vreemdetalenonderwijs wordt relatief weinig aandacht besteed aan het leren van idiomen. Eerder onderzoek heeft aangewezen dat het de algemene vreemdetaalverwerving aanzienlijk kan verbeteren wanneer idiomen en hun metaforische concepten een prominentere rol krijgen in het talenonderwijs (Liu, 2008; Samani & Hashemian, 2012). De resultaten van dit onderzoek wijzen eveneens een bepaalde richting aan waarop idiomen in een pedagogische situatie kunnen worden aangeboden. Het betreft voornamelijk de volgende drie punten:

1. Vanwege het gegeven dat vergelijkbare en verschillende idiomen lastiger te interpreteren zijn dan equivalente idiomen, is het mogelijk dat de drie verschillende typen idiomen elk wellicht ook een andere aanpak vereisen in het onderwijzen ervan. Zo worden vergelijkbare idiomen sneller beïnvloed door (negatieve of positieve) transfer, waar dit bij verschillende idiomen veel minder het geval is en de leerder soms helemaal niet tot een interpretatie kan komen. De leerder van een vreemde taal zou gewezen moeten worden op vergelijkbare idiomen waarbij gemakkelijk misleidende transfer kan optreden. Bij verschillende idiomen zou het bespreken van afwijkende brondomeinen en metaforische concepten behulpzaam zijn (zie punt 3). Het is echter wel belangrijk om aandacht te besteden aan alle drie de soorten idiomen, inclusief de equivalente idiomen die in eerste instantie de minste problemen opleveren bij de interpretatie. De studie van Celik-Yazici (2004) liet bijvoorbeeld zien dat respondenten bij equivalente idiomen soms juist gingen twijfelen of ze de betekenis van het idioom in de moedertaal zomaar konden toepassen op het equivalente idioom in de vreemde taal.

2. Het onderzoek onderstreept het belang van context als hulpmiddel bij de interpretatie van vreemde idiomen (zie o.a. Liu, 2008). Mogelijk dat het aanbieden van idiomen in een gestructureerde context (bijvoorbeeld in een contrastieve relatie zoals in dit huidige onderzoek) nog betere interpretaties van de idiomen oplevert. Zoals eerder aangegeven, zou het interessant zijn om verder onderzoek te doen naar de wijze waarop context het beste toegepast kan worden.
3. Tevens zou in het onderwijzen van idiomen focus moeten zijn op brondomeinen en metaforische concepten die bij idiomen in de vreemde taal prominent aanwezig zijn. Waarschijnlijk vanwege de relatief kleine afstand tussen het Nederlands en het Spaans (talig, cultureel en geografisch), leek het lichaam als brondomein minder problemen op te leveren bij deze talencombinatie. Voor Nederlandse leerders van het Spaans zou echter het stierenvechten een goed voorbeeld zijn van een brondomein om onder de aandacht te brengen, aangezien er vanuit dat domein veel figuurlijk taalgebruik voortkomt in het Spaans. Op deze manier wordt de leerder bewust gemaakt van niet alleen talige maar ook culturele verschillen welke twee bij idiomen vaak met elkaar verweven zijn. Bij een deel van de verschillende idiomen waar een leerder anders tot geen enkele interpretatie weet te komen, zou de leerder met de kennis van het brondomein of metaforisch concept in ieder geval in een bepaalde denkrichting gestuurd kunnen worden in de interpretatie (Samani & Hashemian, 2012).

Idiomen komen veelvuldig voor in taal. In dit scriptieonderzoek werd getracht om vragen omtrent typen idiomen en de rol van context bij de interpretatie van idiomen in een vreemde taal te beantwoorden. Context is slechts een component wanneer het gaat om de interpretatie van idiomen. Transparantie, familiariteit, frequentie, voorspelbaarheid, compositionaliteit en letterlijkheid zijn slechts enkele voorbeelden van andere factoren die van invloed zijn. Om de interpretatie van idiomen in een vreemde taal volledig te kunnen begrijpen, is (meer) onderzoek nodig naar andere componenten en de wisselwerking tussen de verschillende componenten die naast context een rol spelen.

Literatuur

- Abel, B. (2003). English idioms in the first language and second language lexicon: a dual representation approach. *Second Language Research*, 19 (4), 329-358.
- Appel, R., & Vermeer, A. (1994). *Tweede-taalverwerving en Tweede-taalonderwijs*. Muiderberg: Coutinho.
- Barcelona, A., & Soriano, C. (2004). Metaphorical conceptualization in English and Spanish. *European Journal of English Studies*, 8 (3), p. 295-307.
- Baayen, R. H., Davidson D. J., & Bates D. M. (2008). Mixed-effects modeling with crossed random effects for subjects and items. *Journal of Memory and Language*, 59, 390-412.
- Boers, F. & Demecheleer, M. (2001). Measuring the impact of cross-cultural differences on learners' comprehension of imageable idioms. *ELT Journal*, 55 (3). Oxford: University Press.
- Cain, K., Towse, A. S., & Knight, R. S. (2009). The development of idiom comprehension: an investigation of semantic and contextual processing skills. *Journal of experimental child psychology*, 102, 280-298.
- Celik-Yazici, I. (2004). Idiom processing in L2: through rose-colored glasses. *The Reading Matrix*, 4 (2), 105-116.
- Charteris-Black, J., & Ennis, T. (2001). A comparative study of metaphor in Spanish and English financial reporting. *English for Specific Purposes*, 20, 249-266.
- Charteris-Black, J. (2002). Second Language Figurative Proficiency: A comparative study of Malay and English. *Applied Linguistics*, 23 (1), 104-133.
- Cooper, T. C. (1999). Processing of idioms by L2 learners of English. *TESOL Quarterly*, 33 (2), 233-262.
- Everaert, M., Linden, E.-J. van der, Schenk, A., & Schreuder, R. (Red.). (1995). *Idioms: structural and psychological perspectives*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Field, A. P. (2009). *Discovering statistics using SPSS*. Londen, Engeland: SAGE Publications.
- Fontanelle, T. (2008). *Practical lexicography, a reader*. Oxford Linguistics.
- Fuente González, M. A. de la. (2009). El toro, el torero y la plaza: léxico, fraseología y metáforas culturales. *Revista Pedagógica*, 22, 139-164.
- Gardner, David. (2000). Self-assessment for autonomous language learners. *Links & Letters*, 7, 49-60.

- Gibbs, R. W. & Colston, H.L. (2012). *Interpreting figurative meaning*. Cambridge University Press.
- Gutiérrez Pérez, R. (2008). A Cross-Cultural Analysis of Heart Metaphors. *Revista Alicantina de Estudios Ingleses*, 21, 25-56.
- Huelva Unternbäumen, E., Machado de Oliveira, A., Silva de Carvalho, F., & Lopes Campos, L. C. (2011). Variabilidad metafórica: dimensiones universales versus particulares de la metáfora conceptual. *Contextos*, 25, 67-74.
- Hussein, R., Khanji, R. & Makhzoomy, K. F. (2002). The Acquisition of Idioms: Transfer or what? *Language & Translation*, 12, 23-34.
- Irujo, S. (1986). Don't put your leg in your mouth: transfer in the acquisition of idioms in a second language. *TESOL Quarterly*, 20, 287-304.
- Jackendoff, R. (2002). *Foundations of Language: Brain, Meaning, Grammar, Evolution*. New York: Oxford University Press.
- Kövecses, Z. (2007). Variation in metaphor. *Ilha do Desterro*, 53, 13-39.
- Lakoff, J. & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press.
- Nieto Manjón, L.(2004). *Diccionario Espasa términos taurinos*. Madrid: Espasa.
- Nunberg, G., Sag, I. & Wasow, T. (1994). Idioms, *Language*, 70 (3), 491-538.
- Liontas, J. I. (2003). Killing two birds with one stone: understanding Spanish VP idioms in and out of context. *Hispania*, 86 (2), 289-301.
- Liu, D. (2008). *Idioms: Description, Comprehension, Acquisition, and Pedagogy*. New York: Routledge Taylor & Francis.
- Ortega, L. (2009). *Understanding second language acquisition*. London: Hodder Education.
- REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CREA) [online]. *Corpus de referencia del español actual*. <http://www.rae.es>
- Samani, E. & Hashemian, D. (2012). The effect of conceptual metaphors on learning idioms by L2 learners. *International Journal of English Linguistics*, 2 (1), 249-256.
- Wulff, S. (2010). *Rethinking idiomaticity, a usage-based approach*. London: Continuum.
- Zyzik, E. (2010). Sin pelos en la lengua: La adquisición de modismos en una clase de español como lengua extranjera. *Hispania*, 93 (3), 453-470.
- Zyzik, E. (2011). Second language idiom learning: The effects of lexical knowledge and pedagogical sequencing. *Language Teaching Research*, 15, 413-433.

Bijlagen

Bijlage I: Lijst met idiomen

Type idoom	Spaanse idoom	Letterlijke interpretatie	Betekenis	Nederlandse idoom
Equivalent	irse con las manos vacías	vertrekken met de handen leeg	weggaan zonder iets bereikt te hebben	met lege handen vertrekken
Equivalent	meter las narices	de neuzen steken	zich er mee bemoeien	zijn neus ergens insteken
Equivalent	dar la espalda	de rug geven	iets/iemand aan zichzelf overlaten	de rug toekeren
Equivalent	caer en manos de	vallen in handen van	bij iets/iemand in zijn macht terecht komen	in handen vallen van
Equivalent	tener un corazón de oro	een hart van goud hebben	een goed karakter hebben	een hart van goud hebben
Equivalent	mostrar su verdadera cara	zijn ware gezicht laten zien	zijn ware aard tonen	zijn ware gezicht tonen
Equivalent	hervirle la sangre	zijn bloed koken	woedend zijn	zijn bloed kookt
Equivalent	perder la cabeza	het hoofd verliezen	uit paniek gekke dingen doen	zijn hoofd verliezen
Vergelijkbaar	con el corazón en la mano	met het hart in de hand	eerlijk en oprecht	met de hand op het hart
Vergelijkbaar	mantener la sangre fría	het bloed koud houden	rustig blijven	het hoofd koel houden
Vergelijkbaar	enseñar las uñas	de nagels laten zien	een dreigende houding aannemen	zijn tanden laten zien
Vergelijkbaar	buscar con los pies	zoeken met de voeten	niet goed zoeken	met de neus kijken
Vergelijkbaar	en cuerpo y alma	in lichaam en ziel	met passie en plezier	met hart en ziel
Vergelijkbaar	andar con pies de plomo	lopen met loden voeten	behoedzaam te werk gaan	op zijn tellen passen
Vergelijkbaar	poner los dientes largos	lange tanden op doen	jaloers zijn/ iemand jaloers maken	groen zien van jaloezie / een lange neus maken
Vergelijkbaar	tener mano izquierda	een linkerhand hebben	handig zijn	twee rechterhanden hebben
Verschillend	hablar por los codos	met de ellebogen praten	heel veel praten	de oren van het hoofd praten
Verschillend	a pedir de boca	naar wat de mond vraagt	volgens plan gaan	van een leien dakje
Verschillend	dormir a pierna suelta	slapen met een vrij been	heel goed slapen	slapen als een roos
Verschillend	entrar por el ojo derecho	door het rechteroog binnenkomen	iets of iemand leuk vinden	in de smaak vallen
Verschillend	cara de mala leche	gezicht van slechte melk	niet vrolijk kijken	gezicht als een donderwolk
Verschillend	abrir la mano	de hand openen	een minder strenge houding aannemen	de teugels laten vieren
Verschillend	son uña y carne	zij zijn nagel en vlees	onafscheidelijk zijn van elkaar	twee handen op een buik
Verschillend	no dar el brazo a torcer	de arm niet buigen	bij zijn mening blijven	voet bij stuk houden

Bijlage II: Lijst met idiomen in context

Spaanse idioom	Type	Context
irse con las manos vacías	C	El equipo de fútbol de Juan quería ganar el torneo de su pueblo. Sin embargo, se fueron a casa con las manos vacías.
meter las narices	O-G	Muchas personas ya no hablan con él porque siempre mete las narices en asuntos que no le importan.
dar la espalda	O-G	Si el Gobierno da la espalda a este asunto grave, la economía empeorará más y más.
caer en manos de	C	Aunque todos intentaban salvar la empresa, al final cayó en manos de unos especuladores.
tener un corazón de oro	C	Pedro no es un hombre simpático. En cambio, su mujer Maria tiene un corazón de oro.
mostrar su verdadera cara	C	Parecía un hombre con buenas intenciones, pero al cabo de un tiempo mostró su verdadera cara.
hervirle la sangre	O-G	A Carmen le hierve la sangre porque cuando entraba en casa, vio que sus hijos habían escrito en las paredes.
perder la cabeza	O-G	Ayer Daniel y María se conocieron en el colegio. En seguida Daniel perdió la cabeza por ella.
con el corazón en la mano	C	Manuela sabe que su hija suele mentir, pero la niña asegura que le dice la verdad con el corazón en la mano.
mantener la sangre fría	O-G	Javier mantuvo la sangre fría mientras conducía durante una terrible tormenta. Gracias a esto llegaron a casa salvos y sanos.
enseñar las uñas	C	David no se pone violento pronto, pero ahora se siente amenazado por su enemigo y le enseña las uñas.
buscar con los pies	O-G	Sergio ha buscado con los pies. Jenny ve que la llave de su coche simplemente está en la mesa.
en cuerpo y alma	C	Antes a Fernando no le gustaba hacer deportes, pero hoy en día se dedica en cuerpo y alma al tenis.
andar con pies de plomo	O-G	El sindicato anunció una nueva huelga para exigir aumentos de sueldo. Ahora el Gobierno anda con pies de plomo en las negociaciones con el sindicato.
poner los dientes largos	O-G	Como Marie no puede ir de vacaciones, se le pusieron los dientes largos al oír que Petra se toma unas vacaciones de lujo en Italia.
tener mano izquierda	C	Aunque tiene mano izquierda, no consiguió reparar el coche.
hablar por los codos	C	Inez es una chica tranquila. Sin embargo, su amiga Julia habla por los codos.
a pedir de boca	O-G	Anita ha preparado bien la fiesta. Todo sale a pedir de boca.
dormir a pierna suelta	O-G	Todo el día estuvo ocupado ayudando en la mudanza. Esta noche dormirá a pierna suelta.
entrar por el ojo derecho	C	A Jaime normalmente no le gusta las chicas rubias, pero esta chica rubia le entra por el ojo derecho.
cara de mala leche	O-G	Marcos sacó un insuficiente en matemáticas. Por eso todo el día anduvo con cara de mala leche.
abrir la mano	C	Aunque Manuel es un profesor estricto, la semana antes de las vacaciones estuvo dispuesto a abrir la mano.
son uña y carne	O-G	Nina e Isabel se han criado juntos. Todavía son uña y carne.
no dar el brazo a torcer	C	Normalmente el jefe está dispuesto a aceptar las ideas de sus empleados, pero esta vez no da el brazo a torcer.

Type context: C = contrast relatie, O-G = oorzaak-gevolg relatie

Bijlage III: Overzicht van de resultaten

Antwoordfrequenties en -percentages voor de vier verschillende antwoordopties, opgesplitst per conditie (n respondenten = 46).

Factor	Dataset	n items	n items totaal	Correct (1)		Letterlijk (2)		Misleider (3)		Afleider (4)	
				n	%	n	%	n	%	n	%
Alles		48	2208	1716	77.72	104	4.71	267	12.09	121	5.48
Type idioom	Equivalent	16	736	687	93.34	7	0.95	29	3.94	13	1.77
	Vergelijkbaar	16	736	508	69.02	35	4.76	162	22.01	31	4.21
	Verschillend	16	736	521	70.79	62	8.42	76	10.33	77	10.46
Context	Zonder context	24	1104	720	65.22	89	8.06	199	18.02	96	8.70
	Met context	24	1104	996	90.22	15	1.36	68	6.16	25	2.26
Type x Context	Equivalent - Z	8	368	337	91.58	5	1.36	17	4.62	9	2.45
	Vergelijkbaar - Z	8	368	199	54.08	32	8.70	124	33.70	13	3.53
	Verschillend - Z	8	368	184	50.00	52	14.13	58	15.76	74	20.12
	Equivalent - M	8	368	350	95.11	2	0.54	12	3.26	4	1.09
	Vergelijkbaar - M	8	368	309	83.97	3	0.82	38	10.33	18	4.89
	Verschillend - M	8	368	337	91.58	10	2.72	18	4.89	3	0.82

Z = zonder context, M = met context